

[Y]OUR RIGHTS

Eenmalige uitgave van studenten van de School voor Journalistiek

Acht jaar in een Iraanse gevangenis

'Mensenrechten zijn overal'

'Eleanor's wraak'

**Gezondheidszorg voor
'sans-papiers'**

Brieven schrijven aan gevangenen

Nederland in oorlog

Crimes of War Project

Interview met
'Mr. Human Rights'
Theo van Boven

Interview met
oorlogsverslaggever
Arnold Karskens

Editorial

Bomen knuffelen !?!?

Mensenrechten, dat is toch net zo iets als bomen knuffelen,' reageerde een student van de school voor journalistiek toen een andere student hem vertelde dat zij een vak over mensenrechten volgde. Wij, achttien studenten van de projectredactie '60 jaar mensenrechten', hebben lang nagedacht over deze vraag. Want waar gaan mensenrechten eigenlijk over? Eleanor Roosevelt, de drijvende kracht achter de in 1948 door de Verenigde Naties aangenomen Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, antwoordde daarop het volgende:

"Where do universal human rights begin? In small places, close to home. They are the world of the individual person; the neighborhood he lives in; the school or college he attends; the factory, farm, or office where he works. Such are the places where every man, woman, and child seeks equal justice, equal opportunity, equal dignity without discrimination. Unless these rights have meaning there, they have little meaning anywhere. Without concerted citizen action to uphold them close to home, we shall look in vain for progress in the larger world."

Mensenrechten raken aan ons dagelijkse leven. Zestig jaar na de geboorte van de Universele Verklaring blijft het belang van deze basisrechten onverminderd bestaan. Wij komen tot deze conclusie na tien weken lang mensenrechten te hebben bestudeerd. We hebben geluisterd naar gastsprekers als Cees Hamelink, Linda Polman en Arnold Karskens (eveneens gastcolumnisten in dit blad), we brachten een bezoek aan mensenrechten instanties van de Verenigde Naties, het Rode Kruis en Amnesty International hebben we van dichterbij meegemaakt. En wij, jonge journalisten, hebben vanuit een nieuw en kritisch oogpunt dit tijdschrift gemaakt.

Journalisten hebben een belangrijke rol in het uitleggen, beschermen, claimen en respecteren van mensenrechten. De artikelen in het tijdschrift dat voor u ligt, onderstrepen dat nog eens. Wij zijn op pad gegaan om antwoorden te vinden op lastige vragen:

Heeft een ongedocumenteerde vreemdeling recht op medische hulp? Waarom sterven wereldwijd zoveel vrouwen op het kraambed? Welke waarde heeft de Universele Verklaring anno 2008? Hoe mensenrechtelijk verantwoord is vreemdelingendetentie? En: hoeveel mensenrechtenschendingen zijn er nodig geweest om jouw mobieltje te produceren?

We hebben veel geleerd, gezien, ondernomen en waargenomen. Bomen knuffelen hoorde daar niet bij. Mensenrechten zijn dan ook niet een excentrieke doch ongevaarlijke hobby voor gesjeesde natuurliefhebbers. Mensenrechten zijn universeel; van en voor iedereen; *(Y)our Rights!*

De redactie

[Y]OUR RIGHTS

INHOUD

INTERVIEW:
ARNOLD KARSKENS

P.6

P.7-8-9

RECHT GEZONDHEIDSZORG
VOOR 'SANS-PAPIERS'

ONBEKEND,
ONBEMIND?

P.12-13

COLUMN:
LINDA
POLMAN

P.14

STUDENTVLUCHTELINGEN

P.15-16-17

P.18-19

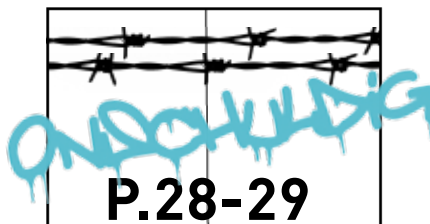

GOEDKOPE
MOBIELTJES

VERDRAG
VOOR
GEHANDICAPTEN

P.26-27

P.28-29

VREEMDELINGENDETENTIE

P.32-33

8 JAAR IN EEN IRAANSE
GEVANGENIS

En...

- P. 4-5** **INTERVIEW MET 'MR.HUMAN RIGHTS' THEO VAN BOVEN**
'De Verklaring gaat nog een lange toekomst tegemoet'
- P. 10-11** **ACTIEVE BRIEVENSCHRIJVERS**
'Ga gewoon een avondje niet op stap en schrijf twee brieven'
- P. 20-21** **60 JAAR MENSENRECHTEN, EEN OVERZICHT**
- P. 22-23** **BETOOG ARNOLD KARSKENS**
'Nederland in oorlog: licht op straat, donker binnen'
- P. 34-35** **COLUMN CEES HAMELINK**
'Eleanor's wraak'
- P. 37-38** **'MENSENRECHTEN ZIJN OVERAL'**
Interview met Jamil Chade, een Braziliaanse journalist in Genève

Nog steeds toonaangevend

De Universele Verklaring van de Rechten van de Mens bestaat zestig jaar. 'Mister Human Rights' Theo van Boven maakt de balans op. „De Verklaring heeft de afgelopen zestig jaar misschien wel meer betekenis gekregen dan de opstellers destijds hadden verwacht.” door Sjors Rodenburg

De kalender op zijn werkkamer op de universiteit hangt nog op september. „Daar kijk ik eigenlijk nooit op,” bekent Theo van Boven [74]. Voor de zekerheid staat hij de bladzijde toch maar even om naar de volgende maand. Je weet immers nooit wat mensen denken als je de zeventig bent gepasseerd. Vooralsnog vertoont hij geen tekenen van ouderdom. De ene na de andere herinnering komt terug als hij vertelt over zijn carrière als protagonist van de mensenrechten. Alsof het allemaal gisteren is gebeurd. Sinds de hoogleraar Internationaal Recht aan de Universiteit Maastricht met emeritaat is, probeert hij het wat rustiger aan te doen. Met de zestigste verjaardag van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (UVRM) in zicht komt daar alleen weinig van terecht. Praatje hier, lezinkje daar. En dan zijn er natuurlijk nog de studenten met hun eeuwige vragen. Van Boven beantwoordt ze allemaal met even groot plezier. „Ik ben erg blij dat ik mijn eigen kamer nog heb,” glimlacht de professor. „Dat is tegenwoordig best bijzonder.”

Aan de deur prijkt de Universele Verklaring. Iedereen die zijn werkkamer verlaat, wordt subtiel gewezen op het document dat aan de basis ligt van de rechten van de mens. Het doet hem denken aan de tijd dat hij de wereld rondreisde om de mensenrechten te dienen. „Ik weet nog dat het in landen waar ik kwam aan de muur hing,” herinnert hij zich. „Het is zo geweest dat het op sommige plaatsen als een verboden document werd beschouwd waarvoor je zomaar gestraft kon worden.”

Of het nu was als ambtenaar bij het Ministerie van Buitenlandse Zaken, als wetenschapper of als functionaris bij de Verenigde Naties (VN), altijd had hij wel een kritische opmerking.

Het leverde hem bijnamen op als 'Mister Human Rights' en 'de Johan Cruijff van de mensenrechten'. „Men zei wel eens dat het allemaal geen betekenis had als de VN weer met een resolutie of rapport kwam over de mensenrechten in Chili of Zuid-Afrika,” zegt hij. „Maar de mensen in de landen om wie het ging, dachten daar heel anders over. Zo'n uitspraak gaf hun juist een boost, de hoop en moed om door te gaan in de situatie waarin zij verkeerden.”

GENOCIDE

Nunca más! Never again! De verschrikkingen van de Tweede Wereldoorlog hadden de ogen van de internationale gemeenschap wagenwijd geopend. Nooit meer zou discriminatie mogen leiden tot de vervolging van een bepaalde groep mensen. Vanaf nu was iedereen gelijk. De VN maakten plaats voor de mislukte Volkenbond om toe te zien op de vrijheid, gelijkheid en internationale veiligheid. Allerlei commissies werden in het leven geroepen om internationale afspraken te maken. Een van de eerste wapenfeiten was het 'Verdrag over het voorkomen en bestraffen van genocide'. Op 9 december 1948 namen alle lidstaten van de VN de conventie aan.

Een dag later volgde de Universele Verklaring. Een internationale commissie onder leiding van Eleanor Roosevelt, de vrouw van de in 1945 overleden Amerikaanse president Franklin D. Roosevelt, had twee jaar zitten broeden op een document dat voorzorg in de basisrechten van de mens. Voor het eerst in de geschiedenis van de mensheid werden dezelfde rechten voor iedereen, zonder enig onderscheid dan ook, in beginsel vastgelegd. „Dat maakt de Verklaring zo bijzonder,” vertelt Van Boven. „De Amerikaanse Onafhankelijk-

heidsverklaring had ook prachtige zinnen als: alle mensen zijn in godsbeeld in gelijkenis geschapen. Maar de mensen die die Verklaring hadden opgesteld, waren zelf ook slavenhouders. Ze hadden er geen begrip voor dat de slaven er ook bij hoorden.”

Hoewel de UVRM geen bindend document is, heeft het toch veel in beweging gebracht, stelt Van Boven. „Iedereen zei toen dat het stuk weinig voorstelde, omdat de Verklaring geen juridische verplichtingen inhield,” legt hij uit. „Maar langzamerhand is toch gebleken dat het document aan de basis lag van allerlei bindende internationale verdragen. Ik denk dat in een heleboel opzichten mensen toch wel meer garanties en een beter leven hebben gekregen na 1948. De Verklaring heeft de afgelopen zestig jaar misschien wel meer betekenis gekregen dan de opstellers destijds hadden verwacht.”

Uitkijkend op de groene binnentuin van de rechtenfaculteit somt hij een aantal voorbeelden op: een groter bewustzijn voor de rechten van de vrouw en inheemse volken, de kwestie van de Roma en de Sinti in Oost-Europa en het kastenstelsel in India. „Allemaal zaken

‘De verklaring gaat nog een lange toekomst tegemoet’

waar in 1948 helemaal geen aandacht voor was,” doceert de professor. „Ik zeg niet dat het allemaal zo goed gaat, maar het zijn onderwerpen die nu onderwerp van discussie en beleid zijn. Wat ik het meest interessant vind, is dat overal ter wereld allerlei groeperingen actief zijn die zich voor de rechten van de mens inzetten.”

Maar toch konden mensenrechtenschendingen en zelfs genocide na de Tweede Wereldoorlog niet worden voorkomen. Joegoslavië, Rwanda en Soedan zijn slechts enkele voorbeelden uit een lange waslijst van mensonterende verschrikkingen. Van Boven maakte het van dichtbij mee. „Massamoorden zijn natuurlijk doorgestaan,” verzucht hij. „Eén van de grootste nederlagen die ik in mijn werk als hoofd van het Mensenrechtenbureau van de VN heb ervaren, is de volkerenmoord in Cambodja.” Machteloos stond hij aan de zijlijn toen de Rode Khmer alle mensenrechten aan haar laars lapte en twee à drie miljoen mensen uitmoordde. Desondanks laat de emeritus hoogleraar zich niet uit het veld slaan. „We staan veel meer stil bij de calamiteiten, het onrecht, dan bij de verbeteringen zijn opgetreden. Meer voedsel, minder kindersterfte en meer vrouwen op hoge posities. Allemaal zaken die heel interessant zijn, maar niet direct nieuws voor de media.”

Volgens Van Boven weten we tegenwoordig gewoon veel meer, waardoor het lijkt alsof de mensenrechten vaker worden geschonden dan vroeger. CNN, het internet, het zijn allemaal ontwikkelingen die de wereld de afgelopen decennia een stuk kleiner hebben gemaakt. „Toen ik in de jaren zestig op het Ministerie van Buitenlandse Zaken werkte, waren er nog grote, zwarte gaten waar we weinig tot niets van wisten,” blikt hij terug. „In Indonesië zijn toen honderdduizenden politieke

tegenstanders van het regime over de kling gejaagd. Daar werd toen helemaal geen aandacht aan besteed. Het was geen nieuws. Alleen insiders wisten er van.” En nog steeds, merkt de hoogleraar op, is de berichtgeving selectief. „Als er vijf blanken in Afrika omkomen, dan staat dat op de voorpagina. Zijn het duizenden zwarten, zoals dat in Congo of Rwanda gebeurt, dan is dat nauwelijks nieuws. In sommige gevallen zijn de rechten nog steeds voor de bevoorrechten.”

SOEVEREINITEIT

Een oplossing om schendingen van de mensenrechten tegen te gaan, is de vorming van een internationale politiemacht die in kan grijpen als het misgaat. „Daar zie ik wel wat in,” zegt Van Boven. „Eén van de grote zwakheden van de internationale tribunalen is dat ze die bevoegdheid niet hebben. Je kunt mensen wel aanklagen, maar je bent altijd afhankelijk van regeringen.” Maar de kans dat staten vrijwillig een deel van hun soevereiniteit opzeggen, is volgens velen ondenkbaar. Toch ziet Van Boven een lichtpuntje: we hebben voor de hele wereld een normatief document geschapen waar de ene op de andere generatie nog op zou voortbouwen. Dat is het in zekere zin toch gebleken. Men haalt de tien geboden van Mozes drieduizend jaar na dato ook nog vaak aan. De verklaring gaat nog een lange toekomst tegemoet.”

‘Ik zie wel wat in een internationale politiemacht’

UNIVERSELE VERKLARING

Eleanor Roosevelt en de Universele Verklaring

Het zijn de onschuldigen waar niks over verteld wordt

Arnold Karskens werd op 21 september 2008 uitgeroepen tot Journalist voor de Vrede. Deze onderscheiding wordt door het Humanistisch Vredesberaad gegeven aan journalisten die onafhankelijk te werk gaan en zo hun steentje bijdragen aan meer vrede en geweldloosheid in de wereld. Op 10 december krijgt hij daarnaast een belangrijke mensenrechtenonderscheiding; de Clara Meijer Wichmann penning. Beide onderscheidingen krijgt hij vanwege zijn artikelen over de oorlog in Afghanistan.

Door Lilian van Ooijen

Bent u blij met deze prijzen?

„Ja, maar ik heb er niet voor gesolliciteerd.”

Begrijpt u dat u deze prijzen heeft gekregen?

„Ja natuurlijk. Ik ben blij als mensen zeggen dat mijn werk er toe doet. Ik ben een van de weinigen die onafhankelijk op pad gaat en onderzoek doet. Dat is wat anders dan naar een gebied toegaan en vragen hoe het met de tomaten zit. Het zijn de onschuldigen waar niks over verteld wordt, ze hebben niet om de oorlog gevraagd. Er is nooit een Afghaan betrokken geweest bij een groot internationaal conflict. Die mensen zijn heel erg rechteloos. Ze vertellen mij hun ellende.”

‘Je moet je afvragen: ben je nog wel journalist als je je laat censureren?’

Vindt u dat erg?

„Nee, ik ben journalist. Ik kijk er met een journalistieke bril naar. Het moet nieuwswaardig zijn.”

U bent uitgeroepen tot Journalist voor de Vrede, maar het gaat u alleen om het nieuws?

„Ja ik ben journalist.”

Wat voor verhalen komt u tegen?

„Ik spreek mensen waarvan de halve familie is uitgemoord door een aanval van Nederlandse militairen, soms tot tweeëntwintig man aan toe. Die mogen wel eens gehoord worden. Mensen die mishandeld worden, al dan niet in gevangenschap, mensen die vertellen over wederopbouwprojecten. Dat zijn andere verhalen, die ik in ieder geval de moeite vind om op te schrijven. Je moet sterk zijn voor de mensen die geen stem hebben.”

‘Voor mij is het niet zo interessant om te weten hoe Pietje zich voelt, na twee maanden Uruzgan’

Wordt er in het nieuws slecht bericht over Afghanistan?

„Ja, de Afghaanse oorlog wordt in Nederland slecht belicht, door embedded journalisten. Je moet je afvragen: ben je nog wel journalist als je je laat censureren? In sommige landen heerst geen persvrijheid, maar in Afghanistan is het raar om je vrijwillige censuur te laten opleggen. Dat klopt niet, dat doe je uit gemakzucht. In China verdwijnt je in een strafkamp, dan kan ik nog wel begrijpen als je zegt: ik censureer maar een beetje.”

Wat voor soort censuur is het precies?

„Ze zien Afghanistan door militaire ogen. Ze zien nauwelijks wat er gebeurt. Dat mogen ze niet, krijgen ze niet te zien, en als ze het al wel zien, wordt het vaak geschrapt. Tja, dan krijg je veel *coloure locale* uit het kamp. Ze blijven weg uit de ziekenhuizen, ze spreken geen mensenrechtencommissies of de getroffen burgers. Het is niet zo dat we hetzelfde zien en er anders over schrijven. Voor mij is het niet interessant om te weten hoe soldaat Pietje zich voelt na twee maanden Uruzgan.”

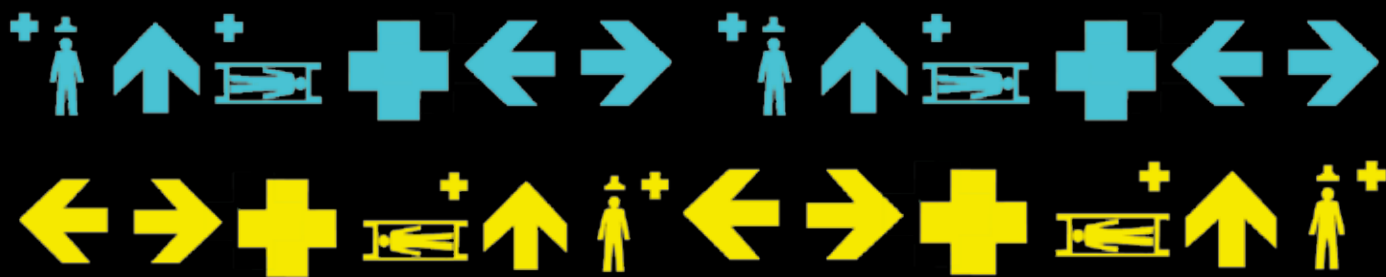
Wat is het belangrijkste mensenrecht?

„Vrede is een mensenrecht, mensen in oorlog hebben recht op vrede. Dat lukt in Afghanistan misschien door minder troepen en door het uitoefenen van meer politieke druk. Het ergste wat mensen kan worden afgenomen in oorlog is het recht op vrijheid. Daar valt ook onafhankelijk handelen onder.”

U bent nu 54, blijft u voor altijd een oorlogsverslaggever?

„Ik hou het wel tot mijn zeventigste uit. Tussen je vijftigste en zestigste ben je op je best. Dan ben je fysiek nog sterk en val je niet in bepaalde valkuilen. Er is bovendien genoeg te doen want er lopen niet vijftig onafhankelijke oorlogsverslaggevers in land. Ik vind ik wel een functie heb.”

Recht op gezondheidszorg voor mensen zonder papieren niet altijd 'verzekerd'

Freek Bergervoet moet 'maar' drie telefoontjes plegen om een afspraak voor de 37-jarige Chen bij een huisarts te maken. De Aziatische vluchteling kampt al enige tijd met menstruatieproblemen. *Door Laura Peels*

LIEVER GEEN ILLEGAAL IN HUISARTSPRAKTIJK?

Bij de eerste poging kan de medewerker van het medisch spreekuur van het Steunpunt Illegalen (STIL), een solidariteitsorganisatie voor migranten en vluchtelingen zonder verblijfsvergunning, niemand bereiken. Ook de tweede huisarts scheidt medewerker Freek Bergervoet af. Hij verzekert hem dat de praktijk geen patiënten meer aanneemt, ook geen mensen mét papieren. Bij het derde telefoontje lukt het Bergervoet een afspraak te maken bij de huisarts voor de illegale Chen „Huisartsen zullen nooit direct zeggen dat ze geen mensen zonder papieren in hun praktijk willen. Je kunt er nooit de vinger achter krijgen,” legt Bergervoet uit. Deze woensdag bezoekt een handjevol mensen het medisch spreekuur. STIL bemiddelt tussen mensen zonder papieren en zorgverleners. Zonder deze bemiddeling worden mensen als Chen vaak door zorgverleners geweigerd.

INTERNATIONAAL VERDRAG VS NEDERLANDSE KOPPELINGSWET

Deze mensen zouden in Nederland niet geweigerd mogen worden. Artikel 12 van het Internationaal Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten, dat uit 1966 stamt, waarborgt het recht op gezondheidszorg. Staten die dit verdrag bekrachtigd hebben, erkennen het recht van een ieder op het voor hem of haar hoogst haalbare niveau van gezondheid. Het verplicht de staten om die stappen te ondernemen die nodig zijn voor de volledige verwezenlijking van dit recht. Nederland heeft dit verdrag op 11 december 1978 geratificeerd. De Koppelingswet, die in 1998 in werking is getreden, stelt echter paal en perk aan dit verdrag. Deze wet koppelt de aanspraak op sociale voorzieningen aan een verblijfstitel. Dit koppelingsbeginsel sluit mensen die niet geregistreerd staan in de officiële Nederlandse registers uit van sociale voorzieningen. Deze zogenaamde ongedocumenteerden of mensen zonder papieren hebben dus geen recht op een zorgverzekering.

Eén van de uitzonderingen op het koppelingsbeginsel is medisch noodzakelijke zorg, waar mensen zonder papieren wel recht op hebben. Ondanks het ontmoedigingsbeleid blijft de Nederlandse overheid verantwoordelijk voor een systeem van gezondheidszorg dat zo functioneert dat iedereen op haar grondgebied zijn of haar hoogst haalbare niveau van gezondheid kan bereiken.

Om die reden is de Stichting Regeling Koppeling opgericht door een groep mensen die in de gezondheidszorg werken. Deze stichting verstrekt subsidies aan regionale samenwerkingsverbanden. Het budget komt van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. Zo moet het recht op gezondheid gewaarborgd blijven.

JOHANNES WIER STICHTING: MENSENRECHTEN EN GEZONDHEIDSZORG

„Technisch gezien is het misschien allemaal best goed geregeld, maar de praktijk laat vaak te wensen

over”, concludeert Joost den Otter van de Johannes Wier Stichting. Deze organisatie houdt zich bezig met mensenrechten en gezondheidszorg. In artikel 12 van bovengenoemd verdrag staat het recht op gezondheidszorg duidelijk omschreven, maar het blijft moeilijk om te bepalen of mensen die hier wettelijk gezien niet mogen zijn, ook aanspraak kunnen maken op dit recht. Of zoals Den Otter, zelf ook arts, het verwoordt: „Als je geen lid van FC Nederland bent sta je vaak buitenspel.”

De Johannes Wier Stichting geeft voorlichting aan de zorgaanbieders. Voor de zorgvragers maken andere stichtingen zich sterk. Volgens Den Otter is vooral onwetendheid van zorgverleners een groot probleem. „Sommige artsen denken zelfs dat het strafbaar is om iemand zonder papieren te helpen. Pas geleden kreeg ik een telefoontje van een arts die de bevalling van een hoogzwangere illegale vrouw had begeleid. Hij vroeg zich af of hij de politie moest bellen. En dat terwijl het juist strafbaar is om als arts niet te helpen.”

ONWETENDHEID BIJ ZORGVERLENER EN ZORVRAGER

Veel mensen zonder papieren stellen artsbezoek zo lang mogelijk uit, uit angst om door de politie gepakt te worden. Het eerdergenoemde STIL regelt afspraken bij de huisarts voor mensen zonder verblijfsvergunning. Het gaat om tweehonderd à driehonderd mensen per jaar. „Het blijft moeilijk om deze mensen duidelijk te maken dat artsen een beroepsgeheim hebben en dat ze dus niet bang hoeven te zijn voor de politie,” aldus Bergervoet. „In hun eigen land hebben ze slechte ervaringen met zulke beloftes.”

Onwetendheid bij zorgverleners en zorgvragers blijkt een probleem voor de toegankelijkheid van de gezondheidszorg. Met die onwetendheid krijgt STIL regelmatig te maken. De 31-jarige Ahmad komt met hevige rugpijn op het medisch spreekuur. Als Freek Bergervoet een afspraak bij een huisarts voor hem probeert te maken moet hij eerst uitleggen dat er echt betaald gaat worden.

DOKTERS VAN DE WERELD

In het rapport van Dokters van de wereld 'De stille doorbreken; over toegang tot zorg voor ongedocumenteerden' dat in september 2008 werd uitgebracht staat de conclusie dat de gezondheidszorg voor mensen zonder papieren in Nederland onvoldoende gewaarborgd is. Zij krijgen vaak niet de zorg waar zij wel recht op hebben.

Dokters van de Wereld is de Nederlandse tak van Médecins du Monde. Zij verlenen zorg aan kwetsbare groepen overal ter wereld. In het rapport staan de knelpunten die Dokters van de Wereld tussen januari 2007 en juli 2008 is tegengekomen. In deze periode zijn 198 incidenten bij hen gemeld.

GELD ALS REDEN OM MENSEN NIET TE HELPEN

Naast de onwetendheid van zorgvragers en zorgverleners is de weigering van patiënten door de financiële administratie van ziekenhuizen een terugkerend

probleem. Deze financiële administraties zijn volgens Dokters van de Wereld het fysieke gezicht van de ontoegankelijkheid van de zorg. Mensen zonder verblijfsvergunning krijgen bijvoorbeeld vaak te horen dat ze geen afspraak hebben, terwijl die wel is gemaakt. Freek Bergervoet herkent dit probleem. Hij ligt regelmatig in de clinch met het Mesos ziekenhuis in Utrecht. „Eerst betalen, dan zorg, krijgen de mensen die ik hier zie vaak te horen. Zo kan een specialist onmogelijk beoordelen of een patiënt medisch noodzakelijke zorg nodig heeft.”

ERVARINGSDESKUNDIGE

Lorie [49], een ongedocumenteerde Filippijnse au pair, zet zich in voor de verbetering van de toegankelijkheid van de gezondheidszorg. Zij is voorzitter van een vakbond die opkomt voor de rechten van illegale migrantenwerkers. Dit is een tak van het Europese CFMW, de commissie voor Filippijnse Migrant Werkers.

Lorie is al 21 jaar lang van huis, om geld te verdienen zodat haar kinderen kunnen studeren. Eén van haar vier kinderen kreeg botkanker. Toen deze zoon overleden was, zag Lorie zich door de torenhoge kosten genoodzaakt werk in het buitenland te zoeken. Via Singapore en Hong Kong kwam de Filippijnse in Nederland terecht waar zij sinds 2002 bij een familie met drie kinderen in Bussum werkt. Ze had de familie twee jaar eerder in Hong Kong leren kennen en besloot hen te volgen toen zij naar Nederland terugkeerden.

Voor een verblijfsvergunning kwam Lorie niet in aanmerking. Voor een zorgverzekering dus ook niet. Gezondheidsproblemen heeft ze wel. Ze lijdt aan diabetes en ze heeft problemen met haar schildklier die intussen tien centimeter verdikt is. De au pair heeft het geluk dat haar invloedrijke werkgever een speciale verzekering voor haar heeft kunnen regelen, maar deze wordt niet altijd geaccepteerd.

UITGESTELDE ZORG WORDT DUUR BETAALD

Bergervoet ziet vaak dat het begrip ‘medisch noodzakelijk zorg’ met acute zorg verward wordt. „Het begrip medisch noodzakelijke zorg wordt zo verengd dat het vaak heel lang duurt voordat mensen zonder papieren geholpen worden.”

Lorie kan daar over mee praten. „Ik ben in Blaricum naar het ziekenhuis geweest voor mijn schildklier. Maar daar zeiden ze dat er niets aan de hand was. Samen met de vrouw voor wie ik werk ben ik toen naar een ziekenhuis in Amsterdam gegaan. Daar eisten ze dat ik contant zou betalen voor het bezoek aan de arts. Gelukkig had ik toen mijn werkgever bij me,” lacht Lorie. De Filippijnse au pair wacht nu al twee maanden op uitsluitel over wat er met haar gaat gebeuren. Voor sommigen komt de hulp te laat. „Ik ken een Filippijnse man die longproblemen had, maar die niet geholpen werd,” vertelt ze. „Toen hij eindelijk in het ziekenhuis toegelaten werd, was het al te laat.”

„Naast het menselijke leed wordt uitgestelde zorg vaak duur betaald.” De medewerker van het STIL gaat nog een stapje verder: „Als ze alle ongedocumenteerden

een verzekering geven, zou de regering uiteindelijk goedkoper uit zijn, dan nu het geval is.”

ZORG MEEST ONTOEGANKELIJK VOOR CHRONISCH ZIEKEN

De gezondheidszorg blijkt het meest ontoegankelijk te zijn voor chronisch zieken die niet direct in een levensbedreigende situatie verkeren. „Kijk, als het bloed eraf spat en een ongedocumenteerde op de eerste hulp gepresenteerd wordt, zal die persoon echt wel geholpen worden. Bij spoedeisende hulp zien we over het algemeen geen problemen,” stelt Den Otter.

Naast economische motieven is discriminatie ook een motief om mensen zonder papieren niet te helpen zolang ‘het bloed er niet af spat.’ „Veel mensen, onder wie ook artsen, vinden dat ongedocumenteerden geen hulp verdienen. Ze betalen immers niet mee aan de sociale voorzieningen in ons land,” vertelt de medewerker van de Johannes Wier Stichting. „Die personen realiseren zich niet dat ongedocumenteerden dat niet eens mogen.”

‘Eerst betalen dan zorg’

GEEN AANTALLEN

Het totaal aantal mensen zonder verblijfsvergunning dat in Nederland geweigerd wordt of problemen heeft in toegang tot zorg is onbekend. „Het merendeel van ongedocumenteerden is niet bekend met hun eigen rechten en plichten en zij durven zich niet te melden. De doorsnee illegaal steekt nu eenmaal liever niet boven het maaiveld uit,” concludeert Den Otter. Volgens Bergervoet is het maar goed dat niet alles in kaart gebracht wordt, want deze informatie zou dan weer door de vreemdelingenpolitie gebruikt kunnen worden.

KLEINE SUCCESSEN

Toch worden er ook kleine successen geboekt. Vanaf 1 januari 2009 komt alle zorg aan ‘illegalen’ in een fonds terecht. Dit vervangt de huidige ingewikkelde financieringsregelingen. Ook Lorie is succesvol met haar vakbond. De vakbond, die onderdeel is van AbvaKabo, verkeert in verregaande onderhandelingen met Menzis. Deze verzekeringsmaatschappij is bereid om de leden van de vakbond een verzekering te geven tegen betaling van 50 euro per maand.

Ze zijn het er alledrie over eens dat er nog veel werk verzet moet worden. Au pair Lorie, Joost den Otter van de Johannes Wier Stichting en Freek Bergervoet van STIL zien economische motieven, onwetendheid en discriminatie als de grootste boosdoeners als het gaat om de ontoegankelijkheid van de gezondheidszorg voor mensen zonder papieren. Voorlichting aan zowel de ongedocumenteerden als de zorgverleners is volgens hen de sleutel tot de oplossing van het probleem.

Brieven voor Gevangenen

'Mensen hebben een vreemd beeld bij brieven-schrijvers'

Melanie Brick (37) is een accountmanager uit Amsterdam en schrijft sinds drie jaar brieven voor Amnesty International. Een mensenrechtenactiviste wil ze zichzelf niet noemen, maar 'wat niet is, kan nog komen.'

Door Eva Bahlman

„Drie jaar dronk ik koffie bij een vriendin en haar hele keukentafel lag bezaaid met papieren en folders, alsof ze iets aan het uitzoeken was. Toen ze me vertelde dat ze brieven aan het schrijven was voor gevangenen in verre landen, had dat iets romantisch. Dat is het natuurlijk niet, maar zo klonk het mij destijds in de oren. Ik vond haar verhalen fascinerend en bleef er daarna nog een paar dagen mee in mijn hoofd lopen.

Hoe meer ik erover nadacht, hoe meer ik er deel van uit wilde maken. Uiteraard had ik er wel eens iets over gehoord en gelezen, maar dan kwam het altijd op me over als iets wat huisvrouwen deden die verder niks beters te doen hadden, of het waren geitenwollensokkenactivisten. Maar de manier waarop die vriendin erover vertelde, en eigenlijk al alleen al het feit dat zij, een jonge hippe vrouw met een fulltime baan, dit deed, leidde er toe dat ik heel anders over dit fenomeen ging nadenken.

Ik wilde altijd al 'iets goeds doen', dat krijg je geloof ik als je richting de veertig gaat. Dat dit op mijn pad kwam, was dus erg positief. Om verschillende redenen besloot ik me niet 'officieel' aan te sluiten bij Amnesty, maar ik ben mijn vriendin gaan helpen. Van haar krijg ik alle informatie en modelbrieven, en sowieso is er op internet veel te vinden. Naast dat je iets goeds doet voor anderen, werkt het voor mezelf ook een beetje therapeutisch. Regelmatig schrijven we samen. Drankje erbij, laptops op tafel en tikken maar. Soms maken we ook handgeschreven brieven, dat komt in sommige gevallen beter over. Of ik denk dat het helpt? Daar ben ik van overtuigd, anders kon ik dit werk niet doen. Amnesty houdt alles bij, dus soms horen we nog wel eens hoe het is afgelopen met een bepaalde case.

Niet veel mensen weten dat ik dit doe, ik heb namelijk zelf een enorme hekel aan mensen die iets goeds doen om beter over te komen op de buitenwereld. Om deze reden schreeuw ik het niet van de daken. Maar mensen in mijn directe omgeving zijn natuurlijk wel op de hoogte en van hen krijg ik leuke reacties. Ze zijn vaak nieuwsgierig en vragen me veel. Het blijkt toch wel dat ik lang niet de enige was die een heel vreemd beeld heeft bij brieven-schrijvers, mensen weten eigenlijk niet wat het echt inhoudt en hoe belangrijk het is.

Soms probeer ik mensen enthousiast te maken om mee te doen, er zijn namelijk nooit genoeg brieven-schrijvers. Zolang er nog mensen onnodig of onterecht vastzitten, waar ook ter wereld, kunnen we medeschrijvers gebruiken. Hoeveel en hoe vaak je het doet, is niet belangrijk. Elke brief helpt. Met deze instelling heb ik al twee mensen weten te overtuigen ook voor Amnesty te gaan schrijven. Dat geeft wel een kick.

Ik zou mezelf zeker geen mensenrechtenactiviste willen noemen. Uiteraard vind ik mensenrechten ontzettend belangrijk, maar ben ik een activist? Ik schrijf brieven, hoop er het beste van en ben ontzettend blij als we eens goed nieuws krijgen. Ook doneer ik regelmatig geld aan Amnesty. Maar er zijn zoveel mensen die veel actiever zijn op mensenrechtengebied dan ik. Momenteel heb ik zo'n drukke baan dat ik het even bij het schijven hou, maar als ik later wat minder ga werken ben ik wel van plan meer te gaan doen. Er is namelijk nog ontzettend veel werk te verzetten!"

'Ga gewoon een avondje niet op stap en schrijf twee brieven'

De 55-jarige Thea Strik woont in Rijssen en is vanuit haar woonplaats inmiddels al 15 jaar actief voor Amnesty International. Ze voert acties in haar eigen woonplaats, maar schrijft ook brieven aan gevangenen.

Door Chantal Rooijendijk

Via vriendinnen kwam ik in contact met Amnesty International en niet lang daarna besloot ik me aan te melden bij de organisatie. Ik vond dat de tijd er rijp voor was. Ik wilde al zolang wat doen voor de rechten van de mens en vanuit je luie stoel kun je niks. Je kunt niet naar oorlogsgebieden of op de regering van een land af stappen. Via Amnesty International kwam ik er achter dat je met het schrijven van brieven wél aandacht kunt vragen voor bepaalde problemen.

Ik ben inmiddels vijftien jaar lid en in die tijd heb ik samen met onze werkgroep de nodige acties gevoerd. We hebben op markten gestaan met kraampjes met informatie over de activiteiten van Amnesty, we hebben handtekeningenacties gehouden en schrijfacties georganiseerd in de bibliotheek. Allemaal om Amnesty onder de aandacht te brengen van mensen en te laten zien waar we voor staan en waar we ons hard voor maken.

Aan de dag van de rechten van de mens, die jaarlijks op 10 december georganiseerd wordt, be-
steeden we eerst altijd extra aandacht. We hielden altijd een fakkeloptocht door Rijssen com-
pleet met spandoeken. We stonden dan stil op bepaalde punten als het station en het gemeente-
huis om folders uit te delen.

De acties van onze werkgroep hebben al heel wat opgeleverd. Elke keer wanneer je door middel
van een brief een gevangene vrij kan krijgen is geweldig. Daar doe je het allemaal voor.

Onze acties worden vaak heel positief ontvangen, maar soms hoor je ook kritische geluiden. Am-
nesty wordt regelmatig geassocieerd met linkse partijen, maar de organisatie heeft geen poitieke
voorkeur. De discussie met deze mensen is vaak lastig. Zeker in Rijssen, waar veel mensen streng
gereformeerd zijn.

De laatste jaren merk ik dat de interesse en het enthousiasme in mensenrechtenacties afneemt.
Ook in mijn eigen omgeving. Onze werkgroep bestond eerst uit vijftien leden, maar inmiddels is
het aantal leden hard gedaald. Momenteel zijn we nog maar met drie leden. Met als gevolg dat
we nu geen grote acties, zoals de fakkeloptocht, kunnen organiseren. We begeleiden nu alleen nog
de schrijfabonnementen.

Ik weet niet hoe het landelijk is, maar hier bloedt het helemaal dood. Ik denk dat dat komt door
de snelle en individualistische maatschappij van tegenwoordig. Toch vind ik het onbegrijpelijk dat
mensen tegenwoordig niet bereid zijn om even tijd vrij te maken om zich in te zetten voor mensen
die onschuldig en onder slechte omstandigheden in de gevangenis zitten. Die mensen wil je toch ze-
ker helpen? Ga gewoon een avondje niet op stap en schrijf twee brieven. Het is zo'n kleine moeite.
Ik hoop dat een nieuwe generatie opstaat die zich weer warm maakt voor dit soort dingen. Dat er
weer mensen zijn die zich hier mee bezig willen houden, om anderen te helpen.

Zelf blijf ik trouw aan Amnesty. Ik heb die gedrevenheid nog steeds. En ik weet ook nog steeds
dat ik een regering niet zelf kan veranderen, maar als ik door het schrijven van brieven iets kan
bereiken, dan blijf ik dan doen. Daar hoeft ik niet eens over na te denken, dat is gewoon vanzelf-
sprekend voor mij."

Onbekend maakt onbemind?

Iedere minuut sterft er ergens op de wereld een vrouw als gevolg van zwangerschap, 99 procent van deze vrouwen leven in een ontwikkelingsland, 80 procent van de sterfgevallen had behandeld of voorkomen kunnen worden. Naar schatting sterven er jaarlijks meer dan een half miljoen vrouwen. In Nederland kent dit probleem een populariteitsgebrek.

Door Charlotte van Keulen

POPULARITEITSGEBREK

De millenniumdoelen! Daarmee proberen ze toch de armoede, kindersterfte, AIDS en hongersnood terug te dringen? In totaal zijn er inderdaad acht Millenniumdoelen die centraal staan. Een daarvan betreft het terugdringen van moedersterfte. Uit een draagvlak onderzoek naar ontwikkelingshulp van de Nationale Commissie voor internationale samenwerking en Duurzame Ontwikkeling (NCDO) blijkt dat dit doel het minst bekend is van alle acht doelen. Slechts vier procent van de Nederlandse bevolking kan dit doel desgevraagd noemen, over het algemeen denkt men wel dat dit doel het makkelijkst te realiseren is. Kari Postma van NCDO: „We hebben niet naar het verband hiertussen gevraagd, maar het lijkt een beetje ‘onbekend maakt onbemind’, zo van: ik ken het niet, dan zal het wel niet heel ingewikkeld zijn.”

MENSENRECHTEN VERSUS MILLENNIUMDOELEN

Thema's die samenhangen met de vermindering van de moedersterfte zijn: de positie van vrouwen ten opzichte van mannen, armoede, toegang tot gezondheidszorg, medisch geschoold personeel en zeggenschap over hun eigen seksualiteit. Al deze thema's zijn opgenomen in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (UVRM). In de mensenrechtenstrategie van het ministerie van Buitenlandse Zaken die in januari is gepresenteerd, komen de overeenkomsten tussen de Millenniumdoelen en mensenrechten ter sprake: 'Beide zijn gericht op uitbanning van honger, toegang tot onderwijs, gezondheidsvoorzieningen, betere positie van vrouwen en kinderen. Alle doelen hebben dan ook een equivalent in de internationale mensenrechtenverdragen. Het verschil is dat de staten betreffende het UVRM een juridische verplichting zijn aangegaan en de millenniumdoelen een politieke verbintenis zijn; er ontbreekt daardoor expliciete aansprakelijkheid.' Er is een directe verband tussen millenniumdoel 5 over moedersterfte en artikel 25 van het UVRM: „Een ieder heeft recht op een levensstandaard, die hoog genoeg is voor de gezondheid en het welzijn van zichzelf en zijn gezin, waaronder inbegrepen voeding, kleding, huisvesting en geneeskundige verzorging en de noodzakelijke sociale diensten, alsmede het recht

op voorziening in geval van werkloosheid, ziekte, invaliditeit, overlijden van de echtgenoot, ouderdom of een ander gemis aan bestaansmiddelen, ontstaan ten gevolge van omstandigheden onafhankelijk van zijn wil. Moeder en kind hebben recht op bijzondere zorg en bijstand. Alle kinderen, al dan niet wettig, zullen dezelfde sociale bescherming genieten.”

'GOED BEZIG CAMPAGNE'

In 2000 kwamen de millenniumdoelen tot stand. Regeeringsleiders uit de hele wereld spraken af dat vóór 2015 de armoede, ziektes en honger ver moeten zijn teruggedrongen. Wij zijn inmiddels al acht jaar onderweg, maar de moedersterfte is pas dit jaar onder de aandacht gebracht. In plaats van vijftien jaar hebben wij nog maar zeven jaar om 75 procent van de moedersterfte over de hele wereld terug te dringen. Om dit doel meer onder de aandacht te krijgen bij de Nederlandse bevolking en autoriteiten heeft NCDO de 'Goed Bezig Campagne' georganiseerd. „Het doel van deze campagne is om mensen te informeren over wat de millenniumdoelen zijn, concrete resultaten te laten zien en te laten weten dat wij al iets hebben bereikt maar er nog lang niet zijn. Doordat millenniumdoel 5 het minst populair blijkt te zijn, hebben wij ervoor gekozen om deze te belichten. Er is gebleken dat hoe meer mensen weten over de doelen, hoe positiever zij worden,” aldus Postma. Via de website van de millenniumdoelen vertellen vrouwen, vroedvrouwen, gynaecologen en de minister van Volksgezondheid uit Mali via videoboodschappen hoe de risico's voor moederschap door Nederlandse steun is verkleind.

NCDO is ook betrokken bij de Moedernacht. Er zijn nu twee moedernachten georganiseerd, de eerste was vorig jaar en stond in het teken van veilig moederschap, dit jaar stond de rol van de verloskundige centraal. mensen debatteren, vertellen verhalen en er zijn optredens. Kari Postma: „De Moedernacht is ook weer een duidelijk voorbeeld om aan het grote publiek te laten zien dat dit een belangrijk doel is.” Is er niet te laat begonnen met deze initiatieven? „Dat weet ik niet, maar het doel loopt wel het allermeeest achter van alle doelen. De sterfte gaat met 1% per jaar omlaag, terwijl het streven 75% in 2015 is.

Er moet dus nog veel gebeuren. Het heeft met name te maken met politieke wil, financiële middelen, gezamenlijke verantwoordelijkheid en helaas niet met alleen de publieke betrokkenheid.”

DE OORZAKEN VAN MOEDERSTERFTE

Bloedarmoede, onder andere veroorzaakt door ondervoeding, komt vaak voor bij vrouwen tussen de 15 en 44 jaar in ontwikkelingslanden. Dit zorgt vaak voor complicaties bij de zwangerschap en bevalling. Infecties, malaria, bloedingen, ‘onveilige’ abortussen en zware bevallingen zijn andere belangrijke oorzaken van kraamsterfte. Daarom is het belangrijk dat er een betere algemene gezondheidszorg komt. Vroedvrouwen worden opgeleid om steriele procedures uit te voeren en om verloskundige hulp te bieden. De rol van verloskundigen is hierin ook heel belangrijk. Er is sprake van onvoldoende opleiding waardoor complicaties te laat worden herkend en ‘moeders’ te laat worden doorverwezen. Bij de doorverwijzing is er een gebrek aan medische zorg in ziekenhuizen. Verder is er een groot gebrek aan goede uitrusting, medische instrumenten, medicijnen, transport en communicatiemiddelen.

ZORGELIJKE GEBIEDEN

Afghanistan en de Sub-Sahara zijn de meest zorgelijke gebieden. Uit een onderzoek van ontwikkelingsorganisatie COS Noord-Holland centrum voor internationale samenwerking blijkt dat er dit jaar 25.000 Afghaanse vrouwen stierven in het kraambed. Postma: „In Afghanistan is er niet alleen een gebrekkig zorgsysteem, maar ook een situatie van onveiligheid en oorlog. Hierdoor zijn allerlei basisvoorwaarden, als mensenrechten, maar ook vrouwenrechten in het gedrang. Een goed werkend zorgsysteem, personeel en voorlichting is er nauwelijks. In Sub-Sahara Afrika is er ook nauwelijks een zorgsysteem. Andere belangrijke oorzaken van kraamsterfte zijn: culturele gewoonten, zoals besnijdenis, jong trouwen en kinderen krijgen, onveilige abortussen, weinig infrastructuur en een gebrek aan voorlichting en kennis over zwangerschap en veilig vrijen.”

Dit millenniumdoel is niet meer in zijn totaliteit haalbaar. Volgens Postma moet nu de ambitie zijn om te streven naar een zo hoog mogelijk resultaat en er moet veel harder aan getrokken worden. „Het staat te laag op de politieke agenda; we kunnen veel verder komen. En daar is steun van bovenaf, maar ook van onderaf voor nodig, dus ook van de burgers in Nederland.”

Crimes of War Project

Linda Polman

Vergroting van de bekendheid met humanitaire rechtsregels stelt mensen in staat om hun leiders te dwingen ze beter na te leven. Uit die overtuiging publiceerde het internationale *Crimes of War Project* de encyclopedie 'Crimes of War 2.0'. De eerste editie verscheen in 1999 ter gelegenheid van de vijftigste verjaardag van het vierde Verdrag van Genève. De nieuwe editie actualiseert het werk met schendingen in de *War on Terror* en in Darfur.

Journalisten kunnen van War Crimes 2.0 veel plezier hebben. De beroepsgroep heeft er veel te lang over gedaan om de illegitimiteit van 'onze' oorlog tegen Irak volledig te doorgronden en aan de kaak te stellen. De uitkomsten van de jaarlijkse enquête onder studenten van de Fontys Hogeschool voor Journalistiek in Tilburg doet vrezen dat de volgende generatie journalisten niet per

se van plan is het beter te doen. Op de Fontys-ranglijst van journalistieke doelen staat sinds 2003 'het bieden van ontspanning en vermaak' op de tweede plaats - 'snel informeren' staat op 1.

In deze tijden, waarin 'perception management' onderdeel is van militaire strategieën en 'spinning' een vaardigheid waar defensievoorlichters cursussen in volgen, moet Crimes Of War jonge en oude journalisten helpen om toch snel en goed te begrijpen waar ze werkelijk naar kijken; in oorlogsgebieden, alsook thuis. Als een Iraakse Koerd zich voor asiel meldt op Schiphol en wordt teruggestuurd, schendt de Nederlandse Staat dan Art. 1 van de vierde Conventie, over deportatie van mensen die thuis moeten vrezen voor hun leven? En als de US Coast Guard een pieremachochel vol Haïtianen van Miami terug sleept naar Port-au-Prince? Moet dat ook in de krant als schending van humanitair recht?

Door de oorlogen in Europa en in Rwanda mochten de Geneefse Conventies zich in de eerste helft van de jaren negentig verheugen in brede publieke belangstelling. Beelden van uitgemergelde gevangenen in Omarska, mensen in veewagens in Bosnië en rivieren vol lijken in Rwanda, deden ons niet alleen walgen, maar maakten ons ook vertrouwd met ins and outs van oorlogsrechtelijke begrippen als 'genocide' en 'etnische zuivering'. Mede door de grote media-aandacht werden onze regeringsleiders bewogen tot ingrijpen, waardoor we leerden over oorlogsrechtelijke fenomenen als 'veilige enclaves', waarheen ook Nederland blauwhelmen zond, de 'Humanitarian Fact-Finding Missions' die we op de

massagraven in ex-Joegoslavië afstuurd en later over de 'VN-oorlogstribunalen'.

Na 9/11 kwam het oorlogsrecht nog indringender bij ons binnen. We werden zelf schenders. Weliswaar waren de jihadi's begonnen, met hun volgens Genève illegale aanval op het burgerdoel de Twin Towers, maar met Abu Ghraib en Guantánamo en de bombardementen op burgers in Irak en Afghanistan, bewezen we dat wij net zo goed als zij in staat zijn om onze billen met de Geneefse Conventies af te vegen. Alfabetisch staan oorlogsmisdaden in Crimes of War 2.0 gecatalogiseerd, van 'Act of War' en 'Aggression', tot 'Water Supplies, Destruction of' en 'Willful Killing'. De theoretische teksten van vooraanstaande onderzoekers zoals historicus Michael Ignatieff, professor internationaal recht Frits Kalshoven van de Universiteit van Leiden en Richard Goldstone,

hoofdaanklager van de VN-tribunalen voor ex-Joegoslavië en Rwanda, worden vermengd met ooggetuigenverlagen van internationale oorlogsverslagge-

vers van het kaliber Christiane Amanpour, William Shawcross en Jon Lee Anderson. Geïllustreerd met ruim 150 foto's, van Annie Leibovitz en Sebastião Selgado, maar ook van moedige Nederlandse oorlogsfotografen zoals Teun Voeten, Sven Torfinn en Geert van Kesteren, leest de encyclopedie weg als een spannend boek.

Omdat 'Genève' geen uitsluitel gaf, hield een VN-onderzoekscommissie het er maar op dat de 'humanitaire' NAVO-bombardementen op Kosovo in 1999 'illegaal, maar legitiem' waren geweest. De mensheid redt zich met 'Genève', tot we weer even stuklopen op een tafereel zoals in Crimes of War 2.0 beschreven staat onder de S van 'Sick and Wounded'. Art. 12 van de vierde Conventie verplicht partijen tot humane behandeling van zieken en gewonden, en tóch staan we aan de rand van een massagraf in Vukovar. Sommige doden in het zompige gat dragen doktersjassen. Om halfvergane ledematen zit gipsverband en tussen de lijken steekt hier en daar een loopkruk omhoog. Verderop een bekken waaruit een katheter bungelt. Op zulke momenten weten we het even niet meer, maar de samenstellers van Crimes of War drukken ons terecht op het hart om nooit op te geven. Ze citeren Joseph Pulitzer, de vader van de prijs voor uitmuntende journalistiek: 'There is not a crime which does not live in secrecy. Get these things out in the open, describe them, attack them, ridicule them in the press, and sooner or later, public opinion will sweep them away.'

Linda Polman
FOTO: PATRICIA HOFMEESTER

‘Met mijn studie wil ik iets terug doen voor Nederland’

Ayaan Hirsi Ali is waarschijnlijk één van de meest ambitieuze vluchtelingen die Nederland gekend heeft. De humanitaire crisis in Somalië begin jaren negentig, bracht haar in 1992 naar Nederland waarna zij in 1995 politicologie ging studeren. Dit deed zij echter niet helemaal alleen. Het Universitair Asiel Fonds (UAF), een stichting voor vluchtelingstudenten, hielp haar hiermee. Net zoals zij duizenden andere vluchtelingstudenten begeleidt. Het recht op onderwijs geldt immers voor iedereen. Ook zij jubileren dit jaar, want net als de Universele Verklaring voor de Rechten van de Mens bestaat ook het UAF 60 jaar.

Door Eva Bogerd en Reinout Schreuders

ACHTER DE SCHERMEN BIJ DE STICHTING

Brenda Teunissen begeleidt al acht jaar studenten bij het UAF, maar is in 1999 bij het UAF begonnen, met het beoordelen van vluchtelingenverhalen aan de hand van het vluchtelingenverdrag. „Wij zijn een onafhankelijke organisatie en wachten het oordeel van de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND) niet af, omdat zij er vaak heel erg lang over doen. Als je wacht tot de IND eindelijk een besluit heeft genomen of iemand mag blijven of niet, laat je mensen heel lang niets doen, terwijl zij in die tijd zouden kunnen afstuderen.” Dit oordeel wordt door het UAF gemaakt op basis van artikel 1 van het vluchtelingenverdrag. Ook gebeurt dit aan de hand van informatie uit het IND-dossier. Volgens Brenda krijgt uiteindelijk slechts 10 procent van de door het UAF aangenomen studenten geen definitieve verblijfsvergunning, maar

op de vraag waarom de IND er dan zo lang over moet doen om een vluchtverhaal te beoordelen heeft zij geen antwoord: „Wij vragen ons dat ook af. Er is nu wel een maximum van een jaar, maar daar gaan ze nu al vaak over heen. Ik zou heel graag willen dat dit sneller ging, want je merkt bij heel veel studenten dat de asielprocedure heel veel energie kost en een negatieve invloed heeft, tot ziekteverschijnselen toe.” Toch blijft de mogelijkheid aanwezig dat studenten halverwege hun studie alsnog terug moeten keren naar hun geboorteland. Als dit gebeurt, probeert het UAF de mogelijkheden te creëren om iemand toch hier zijn of haar diploma te laten halen. Hiermee worden de mogelijkheden van iemand vergroot om in andere landen iets te gaan doen. Dit lukt volgens Brenda lang niet altijd: „Een tijdje geleden had ik een student, die opeens in de gevangenis terecht kwam omdat hij uitgezet zou gaan worden. Ik kon daar geen contact met hem hebben en moest dat dus via zijn advocaat doen. Hij is toen vrij snel uitgezet naar Afghanistan en sindsdien weet ik niet meer waar hij is.”

Van alle mensen die afstuderen met hulp van het UAF vindt 80 procent binnen een jaar een baan die aansluit bij hun wensen en capaciteiten. „Er stoppen iets meer UAF dan Nederlandse studenten met hun studie, maar dat is niet zo vreemd als je ziet onder welke omstandigheden mensen soms moeten studeren.” Ondanks de treurige verhalen en de soms genadeloos harde oordelen van de IND, vindt ze het werk wat ze doet erg leuk. „Het UAF is een leuke organisatie om voor te werken, omdat je op een positieve manier met mensen bezig bent. Je helpt mee met iets op te bouwen. Mensen vinden het geweldig om weer iets te gaan doen, te gaan studeren. En ze hebben daardoor veel doorzettingsvermogen. Als ik zie wat ze allemaal op hun weg krijgen en ondanks dat toch weer door gaan, vind ik dat heel knap. Dat geeft mij dan weer heel veel energie om daarin een bijdrage te leveren.”

Van de ongeveer 2200 studenten die het UAF op dit moment begeleidt heeft Brenda er 180 onder haar hoede. De nationaliteiten van de vluchtelingstudenten zijn zeer divers; ze komen uit zo'n 72 verschillende landen. Toch zijn de meest voorkomende herkomstlanden al enige jaren Irak, Iran en Afghanistan. De nationaliteiten zijn dus zeer uiteenlopend, maar één ding hebben de vluchtelingstudenten gemeen: ze hebben allemaal grote ambities voor de toekomst. Zo ook Irina Pavlova, 33 jaar en studente bestuurskunde aan de Erasmus universiteit in Rotterdam. Irina is één van de studenten die door Brenda wordt begeleid. Zij vluchtte in 2000 vanuit Rusland naar Nederland. Haar vluchtverhaal houdt ze liever voor zichzelf, maar over haar studie, haar ervaringen met het UAF en de IND kan ze uren praten.

VOOR VLUCHTELINGSTUDENTEN: HET UAF

Dat zij aan haar studie bestuurskunde kon beginnen heeft Irina deels te danken aan het UAF. Via een kennis met wie ze in een asielzoekerscentrum verbleef, kwam ze achter het bestaan van dit fonds. „Ze hebben heel veel voor mij gedaan. Ze hebben mij geholpen met financiële zaken, zoals studiefinanciering en reiskostenvergoeding.” Ook de begeleiding rondom de studie zelf was voor Irina vooral de eerste jaren heel belangrijk. Zo ontving ze ook veel steun van de Erasmus universiteit. „Ondanks mijn asielstatus en moeilijk vluchtverhaal, waren ze bereid mij te helpen.” Toch gaat niet alles even soepel en daarom is de begeleiding van het UAF ook in haar laatste studie jaren van essentieel belang. „Ik heb nogal moeite gehad met het afronden van mijn bachelor. Gelukkig was Brenda er om mij te helpen en advies te geven.” Irina vindt het prettig dat het UAF rekening houdt met haar vluchtverhaal. „De eisen van het UAF zijn heel persoonsgebonden. Ze denken niet: jij bent lui, want je haalt slechte cijfers. Ze kijken naar je verhaal. Voor mij is die morele steun belangrijk.”

Hoewel haar studie inmiddels aardig vlot verloopt, leeft Irina nog elke dag in grote onzekerheid. Ze heeft namelijk geen permanente verblijfsvergunning, maar alleen een medische verblijfsvergunning. „De IND heeft op basis van advies van het Bureau Medische Advisering mijn medische verblijfsredenen geaccepteerd. Dat betekent dat ik voorlopig mag blijven, als mijn medische situatie niet verandert.” Voorlopig betekent voor Irina één jaar. „Ieder jaar wordt opnieuw besloten of mijn tijdelijke verblijfsvergunning wordt verlengd.” De aanvraag neemt veel tijd in beslag. Irina heeft onlangs te horen gekregen dat haar tijdelijke verblijfsvergunning is verlengd; in april moet ze weer aanvraag doen. Dan wordt er opnieuw naar haar situatie gekeken en neemt de IND opnieuw een besluit. „Ze kunnen altijd nog zeggen: mevrouw, u heeft geen recht meer op verblijf in Nederland. Dat kan gebeuren als het Bureau Medische Advisering constateert dat ik me niet meer in een medische noodsituatie bevindt.” Over haar medische situatie praat ze liever niet. Het is één van de redenen waarom Irina naar Nederland vluchtte, naast politieke redenen die ze ook liever voor zichzelf houdt.

De IND is misschien wel het grootste struikelblok in haar leven, want wat gebeurt er als de IND besluit dat Irina terug moet naar haar geboorteland? „Dan zal ik in beroep gaan, wat ik al die zeven jaren al heb gedaan. De IND is heel lastig. Je hebt niet het gevoel dat je wordt behandeld als een persoon met een verhaal.” Toch zal er een moment komen dat de IND Irina of terug stuurt naar Rusland, of haar een verblijfsvergunning voor onbepaalde tijd geeft. Die beslissing zal over een jaar worden genomen. „Ik leef voor mijn studie, maar de

onzekerheid belemmert me hier in. Dat is ook de reden waarom ik heel wisselende resultaten behaal. Daarnaast blijf je steeds denken aan wat er met je zal gebeuren als je terug moet. Iemand anders beslist over jou. Eigenlijk bepaalt de IND of je mag leven of niet. Ik denk niet dat ik de enige ben die dit op zo'n angstaanjagende manier interpreteert.”

Nederlander voelt Irina zich nog niet, ondanks dat ze hier al jaren woont. „Je kan ook geen mening geven over een heel land, meer over de mensen die je tegenkomt.” Met de tijdelijke verblijfsvergunning die Irina nu heeft kan ze eindelijk stage lopen en werken in Nederland. „Voorheen kon dit nog niet, ook al sprak ik de taal en woonde ik al jaren in Nederland. Het voelt dan alsof je in niemandsland woont. Je hebt andere problemen dan de gemiddelde Nederlander, andere ervaringen ook. Ik baal ook als een tram niet op tijd komt, maar ik ben al lang blij dat er tenminste een tram rijdt.”

In Nederland zou ze graag een baan krijgen en een toekomst opbouwen. „Ik heb gebruik gemaakt van de faciliteiten van dit land en ik zou hier graag iets voor terug willen doen. Dat vind ik een logische volgorde.” Naar Rusland zou ze niet perse terug willen, maar toch mist ze sommige aspecten van de cultuur. „Zoals bijvoorbeeld gastvrijheid. Ik ben in Rusland opgegroeid, ik heb daar familie en vrienden gehad, maar om te overleven moet je soms keuzes maken. Dan moet je tegen jezelf zeggen: ik ga dat niet missen, want dat heeft geen zin. Toch blijft Rusland diep in mijn hart.”

Artikel 1 van het Vluchtelingenverdrag

‘Als vluchteling is aan te merken elke persoon die “(...) uit gegronde vrees voor vervolging wegens ras, godsdienst, nationaliteit, het behoren tot een bepaald sociale groep of zijn politieke overtuiging zich bevindt buiten het land waarvan hij de nationaliteit bezit, en die bescherming van dat land niet kan of, uit hoofde van bedoelde vrees, niet wil inroepen(...)’

De werkelijke prijs van

Stel je voor: je slaapt in een kamer met dertig anderen, het is warm en het stinkt. Je staat vroeg op en gaat aan het werk in een fabriek waar de nieuwste mobieltjes in elkaar worden gezet. Zelf kun je je zo'n mobieltje niet veroorloven; je kan maar amper leven van je minimumloon. Terwijl je de rumoerige werkvloer op loopt, jeuken je handen en armen: ze zijn helemaal rood uitgeslagen omdat je met chemische stoffen werkt. Deze maand heb je 80 uur overgewerkt, terwijl de wet maar 36 uur per maand toelaat. Maar je baas houdt zich niet zo strak aan de regels. Het kan hem dan ook niet schelen dat je handen rood zijn uitgeslagen en dat je oververmoeid bent. Het enige dat telt is de productiequota; het wordt voor jou steeds lastiger om die te halen. Door de uitslag op je handen en doordat je niet je ogen open kunt houden, maak je eerder een fout. Je bent bang dat je weer een boete moet betalen als je de quota niet haalt. Eigenlijk wil je in opstand komen maar er is geen arbeidsvakbond die iets kan organiseren. En als er al een staking komt, dan steekt de politie daar wel een stokje voor...

Door Myrna Lemmen

'Ik weet zeker dat het mogelijk is een schoon mobieltje te maken voor een niet veel hogere prijs'

goedkope mobieltjes

Dit is de situatie waarin Chinese arbeiders zich bevinden. SOMO (Stichting Onderzoek Multinationale Ondernemingen) bracht eind november van dit jaar, in samenwerking met de MakeITfair campagne, het rapport 'Silenced to Deliver' uit over de telefoonindustrie. De bevindingen waren schokkend. „Ik vond het vooral schrijnend dat arbeiders soms geen bescherming krijgen voor het werken met chemische stoffen,” zegt Esther de Haan, een van de auteurs van het rapport. „Er zijn een hoop misstanden, maar de kwestie gezondheidszorg staat wat mij betreft voorop. Telefoonaanbieders hebben zich nooit echt hoeven te verantwoorden en ze konden gewoon hun gang gaan. Ze hebben een verantwoordelijkheid en ik hoop dat ze deze zullen nemen nu wij dit rapport naar buiten hebben gebracht.”

De helft van alle mobieltjes die men op dit moment over de hele wereld gebruikt, zijn gemaakt in China. Het is dan ook een belangrijke bron van inkomsten voor dit land. Bedrijven kunnen hier goedkoop produceren omdat de wet en de omstandigheden dit toelaten. Nokia, Samsung, LG, Motorola, Apple, Sony Ericsson en nog meer bekende telefoonaanbieders laten hun mobieltjes in China fabriceren.

Esther de Haan is 41 en doet voor SOMO onderzoek naar de werkwijzen van multinationale ondernemingen. Ze vertelt over het onderzoek: „Mobieltjes zijn razend populair, het is dan ook belangrijk dat we weten waar die mobieltjes vandaan komen.”

De vraag is in hoeverre multinationals verantwoordelijk zijn voor wat er bij hun leveranciers gebeurt. Volgens De Haan gaat die verantwoordelijkheid ver: „Als bedrijf moet je volledig achter je product staan. Ook de delen van het product die zijn ingekocht of uitbesteed vallen onder de verantwoordelijkheid van een bedrijf als Apple, Nokia of Samsung.” Dit is een opvatting die bijvoorbeeld Amnesty International en de Internationale Arbeid Organisatie deelt.

Ook de multinationals zelf erkennen deze verantwoordelijkheid en velen hebben om die reden het Global Compact ondertekend, een VN initiatief waarin dit is vastgelegd. De Haan vindt het VN-compact maar niks: „Internationale afspraken zijn weinig effectief omdat er geen mechanisme is dat iets kan afdwingen.”

De telefoonaanbieders die in het rapport hard worden aangepakt, claimen stuk voor stuk verantwoord te ondernemen. En ook na de publicatie van Silenced to Deliver houden ze voet bij stuk. Zo stelt het hoofdkantoor van Nokia in Finland dat niet alle beschuldigingen kloppen en berusten op misverstanden: „Wij zien te weinig bewijzen.”

De telefoonaanbieders willen dat hun leveranciers zich houden aan verantwoorde gedragscodes, maar tegelijkertijd wordt er van hen gevraagd goedkoper te produceren. „Wij moeten elk jaar de prijs verlagen met vijf procent, maar om de codes in te voeren in ons beleid hebben we geld nodig. De inkomsten gaan omlaag en de kosten omhoog,” zegt een manager van een Chinese fabriek in het rapport. Het is een dilemma voor elk bedrijf.

Bedrijven hebben een verantwoordelijkheid, dat is duidelijk. Maar hoe zit het met de consument? „Als wij als consument weten onder welke omstandigheden de telefoontjes worden gemaakt, zullen multinationals eerder gedwongen worden echt stappen te gaan ondernemen,” zegt De Haan. Zo daalde in 1989 de omzet van Nike, nadat bekend werd dat de schoenen door jonge kinderen werden gemaakt.

Volgens De Haan zijn consumenten op dit moment totaal niet op de hoogte van de situatie binnen de telefoonindustrie, maar ook niet echt geïnteresseerd: „Ik vind het spijtig, maar consumenten willen helemaal niet zo bewust zijn en verantwoord zijn. Je moet het ze heel gemakkelijk maken. Als er bijvoorbeeld een mooi alternatief is; een 'schoon en groen' mobieltje zeg maar, dan zullen consumenten daar eerder voor kiezen. Maar dan moet het niet te duur zijn.”

Zelf heeft De Haan op dit moment een Sony Ericsson, een merk dat fikse beschuldigingen naar het hoofd kreeg geslingerd in het rapport. Toch doet ze haar telefoon voorlopig nog niet weg: „Ik kan niet zonder mobiel, maar ik probeer er wel heel zuinig mee om te gaan. Zodra er een alternatief mobieltje is, zal ik een van de eersten zijn die er een heeft.” De Haan ziet het rapport Silenced to Deliver niet als een druppel op een gloeiende plaat en volgens haar is verandering haalbaar en in zicht: „Ik denk dat het absoluut mogelijk is om geheel verantwoord te produceren. Ik weet zeker dat het mogelijk is een schoon mobieltje te maken voor een niet veel hogere prijs.”

60 jaar mensenrechten

1948

DE 51 LANDEN VAN DE VERENIGDE NATIES ONDERTEKENEN DE UNIVERSELE VERKLARING VAN DE RECHTEN VAN DE MENS. VERDRAG TEGEN GENOCIDE.

1949

HET VERDRAG VAN GENÈVE STELT RICHTLIJNEN VAST VOOR EEN MENSELIJKE BEHANDELING VAN KRIJGSGEVANGENEN, GEWONDEN EN BURGERS.

1950

EUROPEES VERDRAG VOOR DE RECHTEN VAN DE MENS TREEDT IN WERKING. 47 LANDEN SLUITEN ZICH HIERBIJ AAN.

1961

START BOUW VAN DE BERLIJNSE MUUR WORDT OPGETROKKEN. OOST-DUITSE MILITAIRES SLUITEN - MET DE HULP VAN SOVJET-TROEPEN - DE GRENS TUSSEN OOST- EN WEST-BERLIJN.

1963

MARTIN LUTHER KING SPRAK DE LEGENDARISCHE WOORDEN 'I HAVE A DREAM' TIJDENS EEN DEMONSTRATIE TEGEN RASSENSCHEIDING IN WASHINGTON.

1966

Twee VN-verdragen gesloten over-BURGERLIJKE EN POLITIEKE, ECONOMISCHE, SOCIALE EN CULTURELE RECHTEN.

1974

VROUWEN EN KINDEREN MOETEN TIJDENS GEWAPENDE CONFLICTEN BESCHERMD WORDEN.

1975

VERDAGEN HELSINKI: ALLE EUROPESE LANDEN EN DE VS BELOVEN DE MENSENRECHTEN NA TE KOMEN.

1979

VERDRAG VOOR DE RECHTEN VAN DE VROUW.

1993

OPRICHTING VAN HET JOEGO-SLAVIE-TRIBUNAAL IN DEN HAAG VOOR DE BERECHTING VAN MENSEN DIE VERANTWOORDELIJK WORDEN GEHOUDEN VOOR MISDADEN TEGEN DE MENSELIJKHEID EN ANDERE OORLOGSMISDADEN VANAF 1991.

1994

GENOCIDE IN RWANDA. IN EEN PERIODE VAN 100 DAGEN WORDEN 800.000 TUTSI'S EN GEMATIGDE HUTSI'S VERMOORD.

1995

SREBRENICA: MASSAMOORD OP 8000 MOSLIMJONGENS EN- MANNEN. FORMEEL GEZIEN ZOU HET NEDERLANDSE BATALJON DUTCHBAT BESCHERMING BIJDEN. SREBRENICA WORDT GEZIEN ALS DE ERGSTE DAAD VAN GENOCIDE IN EUROPA SINDE WOII.

1951

INTERNATIONAAL VERDRAG BETREFFENDE DE STATUS VAN VLUCHTELINGEN GAAT IN.

1953

NOBELPRIJS WINNAAR VOOR DE VREDE: GEORGE C. MARSHALL (VS) VOOR HET MARSHALLPLAN.

1957

DE WET TER BESCHERMING VAN DE BURGERRECHTEN VAN ZWARTEN.

1968

PRAAGSE LENTE: HERVORMINGEN IN TSJECHOSLOWAKIJE, LATER DOOR DE RUSSEN ONGEDAAN GEMAAKT.

1970

DOLLE MINA STRIJDT VOOR EMANCIPATIE VROUWEN – TEGEN POSITIE “BLANKE SLAVIN”

1973

EINDE VIETNAMOOLOG, 60 000 AMERIKANEN GESNEUVELD. 2.5 MILJOEN VIETNAMEZEN GESNEUVELD

1982

DECEMBERMOORDEN: 15 LEDEN VAN DE SURINAAMSE BEVOLKING WORDEN OP BEVEL VAN DESI BOUTERSE DOODGESCHOTEN.

1989

STUDENTEN OPSTAND OP TIANANMEN PLEIN IN CHINA. VOOR MEER DEMOCRATIE, DOOR HET LEGER ONDERDRUKT. VAL VAN DE BERLIJNSE MUUR, EINDE KOUDE OORLOG.

1990

NA 27 JAAR GEVANGENSCHAP WORDT NELSON MANDELA VRIJGELATEN. VERDRAG VAN MENSENRECHTEN VOOR MIGRANTEN.

2000

VN MILLENNIUM DOELSTELLINGEN ZIJN ONDERTEKEND DOOR REGERINGSLIDERS VAN BIJNA ALLE LANDEN.

2001

NA 9/11 DE OORLOG TEGEN HET TERRORISME GAAT TEN KOSTE VAN MENSENRECHTEN.

2008

OLYMPISCHE SPELEN IN PEKING, WORDEN GEBRUIKT OM DE MENSENRECHTENSCHENDINGEN IN CHINA ONDER DE AANDACHT TE BRENGEN. DE CHINESE REGERING BELOOFDE VRIJ VERKEER VAN INTERNET VOOR JOURNALISTEN, MAAR DAAR KWAM WEINIG VAN TERECHT.

Nederland in oorlog:

Nederland is in oorlog. Opmerkelijk weinig landgenoten zien dit. Kinderen spelen. Trams rijden. Op televisie wordt gelachen. De schuilkelders blijven leeg. De strijd waarin heuse Nederlandse militairen meevechten, woedt ver weg, in Afghanistan en Irak. En als het aan de politiek en de media ligt, blijft het ook een ver-van-ons-bed-oorlog.

Als onze eigen militairen sterven, dan wordt eerbiedig stil gestaan bij hoe ze voor de vrijheid, vrede en veiligheid hun leven gaven. Gaat het over de grootste groep slachtoffers, de vele burgers die omkomen bij bombardementen, dan vernemen we zo goed als niets. Dan is er een blinde vlek.

DOOR ARNOLD KARSKENS

Licht op straat, donker binnen.

Met dit betoog hoop ik duidelijk te maken hoe deze collectieve blindheid is ontstaan. Wij zien niet, of willen niet zien, waar we als Nederland in verzeild zijn geraakt en wat we met onze daden anderen aandoen. Ik beschuldig de Nederlandse Staat de Rechten van de Mens vooral in woord te eerbiedigen. De Nederlandse media neem ik kwalijk dat zij een cruciale rol spelen in het verhullen van mensenrechtenschendingen.

Nederland maakt in Afghanistan sinds 1 augustus 2006 deel uit van de International Security Assistance Force (ISAF) van de NAVO. De ISAF kreeg in december 2001 het mandaat van de VN-Veiligheidsraad om het land veiliger te maken en de wederopbouw te ondersteunen. De realiteit is dat in de provincie Uruzgan waar Nederland 'lead nation' is, het cijfer van omgekomen burgers - mannen, vrouwen en kinderen - inmiddels in de honderden loopt. De verdediging van de districthoofdstad van Chora in de nacht van 16 op 17 juni vorig jaar is een goed voorbeeld van het gebruik van excessief geweld. Sultan Jan Mohammed, een 60-jarige man, vertelde mij dat hij om 4 uur in de nacht het gierende geluid hoorde van vliegtuigen, waarna hij zo'n vijf bommen hoorde ontploffen. Hij zei: "De bommen vielen recht op ons huis. De acht woningen van onze *Qala* werden verwoest. Zelf lag ik onder het puin. Mensen trokken mij eruit. Ik was bewusteloos." De man werd samen met tientallen andere gewonden overgebracht naar het ziekenhuis in de stad Tarin Kowt. Later hoorde deze Jan Mohammed dat hij die nacht zijn enige vrouw, zes van zijn negen zonen, twee van zijn drie dochters en een schare kleinkinderen, neefjes en nichtjes en aangetrouwde familie, zoals zijn schoon-zuster, had verloren. "Mijn zonen die in leven zijn gebleven, hebben de doden begraven. De regering zegt dat de doden Taliban waren. Mijn zonen toonden de familieleden aan regeringsvertegenwoordigers om te bewijzen dat het geen Taliban waren." Het verhaal van deze boer over de burgerslachtoffers wordt bevestigd door het parlementslid voor Uruzgan, Abdul Khaliq. Hij zegt dat bij de gevechten tussen 16 en 20 juni 2007 in het district Chora ruim 80 onschuldige burgers om het leven zijn gekomen. Hij is afkomstig uit het getroffen dorp Qala-e-Ragh. „Ik heb de families persoonlijk gecondoleerd." Binnen de eigen ISAF-macht klinkt ook kritiek op

het Nederlandse optreden. De regionale ISAF-commandant, de Amerikaanse generaal Dan McNeill, noemde de aanval op Qala-e-Ragh 'in strijd met het oorlogsrecht.' Veldwerkers van de Afghaanse Onafhankelijke Mensenrechtencommissie AIHRC die in Chora onderzoek deden, spraken tegenover mij eveneens van schendingen van de Geneefse Conventies. De Afghaanse president Hamid Karzai sprak in de week na de aanval over 'onzorgvuldige operaties' door de ISAF waarbij veel burgers omkwamen. En nu het Nederlandse oordeel: het Openbaar Ministerie in Arnhem toetste de geweldsaanvendingen aan de geldende 'rules of engagement' van ISAF. Na een onderzoek van een jaar meent het OM dat het dossier 'ten aanzien van de betrokken Nederlandse militairen geen verdenking van enig strafbaar feit' oplevert. Let op de woorden: 'geen verdenking'.

Voor alle duidelijkheid: ook de Taliban, aanhangers van het verdreven ultrareligieuze regiem van Mullah Omar, doodt onschuldigen. Maar de Taliban is bestempeld als een terroristische organisatie. De leiders staan op de dodenlijst van de in Afghanistan gelegerde militairen. Nederland daarentegen strijdt in Afghanistan onder de vlag van de Verenigde Naties. Deze VN is een organisatie die juist is opgericht voor de naleving van het internationale recht. Het bevorderen van de veiligheid en het eerbiedigen van de mensenrechten staan hoog in het vaandel. Bij alle grote terroristische aanslagen in het Westen - de reden voor de aanval op Afghanistan in 2001 - is geen Afghaan betrokken geweest. Laat staan een inwoner uit Uruzgan. Behandel de inwoners dan ook niet als terroristen. De Nederlandse slag om Chora kostte bijna anderhalf maal meer onschuldige slachtoffers dan de terroristische aanslagen in Londen van 7 juli 2005. De afkeer tegen de Nederlandse militaire aanwezigheid is de laatste twee jaar alleen maar gegroeid. Want denk niet dat bombardementen zoals in Chora in juni 2007, of in Deh Rawod in september 2007, waarbij ook ruim honderd burgers om het leven kwamen, de sympathie doen toenemen. De bovengenoemde blunders ontstaan door een verkeerde uitgevoerde strategie en een gebrekkige tactiek. Dat deze onkunde blijft bestaan, kunnen we met eigen ogen volgen. De bliksembezoeken van Nederlandse politici aan Afghanistan en Uruzgan

'Tot nu toe steken de Nederlandse media graag de kop in het zand'

leveren indrukken op, geen kennis. Want wat leer je met een jetlag van een rondje langs uniformen, een ritje in een zwaar bewapend konvooi naar een nieuwe vesting en vice versa. Als je al de poort van Kamp Holland uit mag.

De Nederlandse media, die de grote zwarte gaten zouden moeten vullen, houden zich voornamelijk op dezelfde plekken op en worden monddood gemaakt door de 'embedded' mediaregels. Wil de verslaggever gebruik maken van Defensietransport, eten en een slaapplek, dan dient hij of zij de artikelen voor publicatie aan de censor voor te leggen. Die mag naar hartenlust schrappen wat de veiligheid of de goede naam van de missie gebiedt. Inmiddels zijn er talloze voorbeelden bekend waarin de journalist moest zwijgen over informatie die journalistiek belangrijk was maar militair-politiek minder goed in het straatje van Defensie paste. Zo werd de slag om Chora, de grootste van Nederlandse militairen sinds de Korea-oorlog, pas gemeld toen een Nederlandse militair omkwam. Een tv-journalist werd verboden berichten over de vele burgerdoden door te zenden naar de redactie in Nederland. Deze RTL-journalist was zo moedig om het te vertellen. Maar vele collega's van de Nederlandse media houden bewust nieuws achter over schendingen van mensenrechten in Uruzgan. Dit komt neer op verwaarlozing van een van de meest primaire taken van de journalist: het constateren van onrecht en het kritisch volgen van de autoriteit, niet alleen in Den Haag maar zeker ook in Uruzgan.

Een gecensureerde pers is niet in het voordeel van de burger of de militair. Het is een praktisch middel van de machthebbers. Censuur dient niet om een correcte politiek te verdedigen maar om de gevlogen van slechte beslissingen –of het ontbreken daarvan- te camoufleren. Geen Nederlands journaal en slechts een enkele landelijke krant hebben het aangedurfd om gewonde oorlogsslachtoffers uit Uruzgan te tonen. Tot nu toe steken de Nederlandse media graag de kop diep in het zand. Verwoeste huizen in Uruzgan ziet u niet in de meeste grote dagbladen. Uruzgan moet vooral een schone oorlog zijn. Een frischer, fröhlicher Krieg.

De balans van twee jaar Nederlandse militaire aanwezigheid in Afghanistan is ronduit triest. Misstanden worden verzwegen. Daarom zijn de rechtszaken die de Amsterdamse advocate Liesbeth Zegveld momenteel voert in naam van de nabestaanden van de beschietingen in Uruzgan ook van groot belang. Ik droeg haar de gevallen aan. Bij een rechtszaak

in Nederland komen rapporten en ooggetuigenverklaringen boven water die anders niet zichtbaar worden. Dit kan de rechtsgang dienen als ultieme waarheidsvinding.

De realiteit van vandaag is dat de Nederlandse politiek en media op gespannen voet staan met het voorkomen, erkennen en berichten over mensenrechten. Niet dat de politiek of de media iets hebben tegen mensenrechten. Absoluut niet. Althans, zolang we zelf niet bij misstanden zijn betrokken. Er is kritiek op de behandeling van gevangenen op Guantánamo Bay. Geheel terecht. Rusland en China worden op de vingers getikt wegens hun schendingen van mensenrechten. Geheel terecht. Maar wat blijft het stil als het over onze 'misstanden' gaat. Dan geldt het adagium: 'donker binnen en licht op straat. De verwijtende Nederlandse vinger zou aan kracht winnen wanneer we ook eens naar onszelf wezen. En de bovengenoemde voorbeelden geven daar alle aanleiding toe.

Tenslotte kom ik met enkele aanbevelingen. Ik verlang – mocht het niet tot vervolging van de verantwoordelijke militairen komen - de instelling van een onafhankelijke commissie van deskundigen die genoemde zaken uit Afghanistan onderzoekt en conclusies trekt waaruit lering valt te trekken zodat herhalingen kunnen worden voorkomen. Want de oorlog die we niet willen zien, is eigenlijk nog maar net begonnen.

Verder verzoek ik, in naam van de persvrijheid, de Nederlandse Vereniging van Journalisten en het Genootschap van Hoofdredacteuren de embedded-defensievoorwaarden die de berichtgeving vanuit Uruzgan bepalen, per direct te verwerpen. Want wie zwijgt, stemt toe.

Met meer dan groot enthousiasme accepteer ik de Clara Meijer-Wichmann Penning. Ik zie in deze fraaie onderscheiding niet alleen een bevestiging van het nut van mijn onderzoekswerk maar ook een erkenning dat Nederland in de recente oorlogen niet juist handelt in naam van vrede, veiligheid en vrijheid. En de kritiek móet gezegd worden, anders zijn we die vrede, veiligheid en vrijheid niet waard.

Theo Beckers

Een product van de verlichting en de industrialisatie

Door Sjors Rodenburg

Terwijl de gemiddelde Nederlander bijna drie keer per jaar op vakantie gaat, leeft een kwart van de wereldbevolking onder de armoedegrens van 1,25 dollar per dag. Een kleine anderhalf miljard mensen kunnen zich niet veroorloven een paar dagen vrij te nemen om even stoom af te blazen. Een wettelijke regeling omtrent vrije tijd en vakantie, zoals wij in Europa hebben, kennen ze niet.

Toch is er sprake van een lichte verbetering, stelt Theo Beckers, emeritus hoogleraar vrijetijdswetenschappen aan de Universiteit van Tilburg. „Met name bij de middenklasse in Derde Wereldlanden, zoals China en India, zie je een sterke opkomst van het vakantie- en vrijetijdsevenen. Daar zie je wat wij in Europa in de negentiende eeuw doormaakten: de opkomst van de burgerij, die het gedrag van de elite imiteert.”

Europa, te beginnen in Engeland, stond aan het einde van de achttiende eeuw in het teken van de Industriële Revolutie. Kleine bedrijfjes groeiden uit tot grote fabrieken. De leiding was in handen van een nieuwe middenklasse, de burgerij, die zich steeds meer als de aristocratie ging gedragen. Het zware werk werd gedaan door een massa arbeiders die van het platteland naar de stad was getrokken. Ze werkten in vervuilde fabrieken en woonden in overbevolkte krottenwijken. Sanitaire voorzieningen waren niet of nauwelijks aanwezig. Een weekje weg was een illusie. „De meeste arbeiders leefden onder erbarmelijke omstandigheden,” vertelt de hoogleraar. „Ze werkten zes dagen in de week. Veel van hen waren ziek en de levensverwachting was laag.” Deze vorm van uitbuiting was voor de arbeidersbeweging reden om betere leefomstandigheden af te

dwingen, zegt Beckers. „Ze eisten niet alleen meer loon, maar vooral ook meer vrije tijd. Mensen die keihard werken, hebben gewoon tijd nodig om te herstellen. Vanuit het oogpunt van geestelijke en lichamelijke gezondheid is het ontzettend belangrijk om af en toe afstand te nemen van je werk om tot rust te komen.”

Maar ook de liberale vleugel van de burgerij, opgegroeid met de progressieve ideeën van de Verlichting, wilde meer rechten voor het proletariaat. „Het idee van de Verlichting was toch dat mensen meer waren dan dieren,” doceert de hoogleraar. „Ze vonden het nuttig om een aantal verworvenheden uit die tijd binnen het bereik van arbeidersklasse te brengen. Dat ook het gewone volk het recht had om zichzelf te ontplooien door te leren lezen en schrijven. En dat ook zij tijd over moesten houden om te kunnen genieten van natuurlijke en culturele schatten in Nederland en Europa, zoals de mooie landschappen langs de Rijn.”

Hoewel het aantal werkuren in ontwikkelingslanden geleidelijk aan het afnemen is, zijn er nog altijd mensen die alleen maar van vakantie kunnen dromen. Intussen maakt Nederland een omgekeerde ontwikkeling door, constateert Beckers. Het devies 'werken om te leven' heeft weer plaatsgemaakt voor 'leven om te werken'. „Het is zeer de vraag of het grondrecht op vrije tijd nu wel voldoende wordt gewaarborgd,” zegt hij. „Men werkt juist steeds harder en langer. Er is sprake van een paradox: we leven langer en hebben juist minder tijd. Ik denk dat de mens meer is dan een werkezel, maar misschien zijn we gewoon te ambitieus en willen we te veel.”

ARTIKEL

Een ieder heeft recht op rust en vrije tijd, met inbegrip van een redelijke beperking van de arbeidstijd, en op periodieke vakanties met behoud van loon.

Verdrag voor gehandicapten laat lang op zich wachten

Stel je voor: je bent gebonden aan een rolstoel en wilt met de trein een dagje uit. De pret vergaat je snel als je erachter komt wat een hels karwei dat is. Veel stations hebben geen lift en een trein inkomen is ook een heel geregeld. Niet alleen invaliden ondervinden hinder doordat er niet genoeg voorzieningen voor deze groep zijn. Ook bijvoorbeeld blinden, kleine mensen en chronisch zieken missen op vele gebieden toegankelijkheid in de samenleving.

DOOR BRANDA HILHORST

Het nieuwe VN-verdrag voor de Rechten van Mensen met een Handicap moet hier verandering in brengen. Inmiddels hebben meer dan twintig landen het verdrag geratificeerd. Daarmee treedt het verdrag van de Verenigde Naties in werking. Dit gebeurde in mei van dit jaar. Maar dit geldt nog niet voor Nederland. Want al loopt ons land met veel zaken voorop, met de hulp aan en de gelijke rechten voor de meer dan twee miljoen gehandicapten is het minder positief gesteld.

WANNEER EEN BEPERKING?

In het verdrag is vastgelegd dat mensen met een beperking recht hebben op gelijke behandeling en dat alle levenssterreinen voor hen toegankelijk moeten zijn. In de tekst staat geen omschrijving van wie mensen met een beperking precies zijn. Volgens Barbara Roets van de Chronisch Zieken en Gehandicapten Raad (CG-Raad) gaat het om mensen die door een aandoening, ziekte of handicap beperkt zijn. „Of dit om werk-, leef- of sportniveau gaat maakt niet uit. Met de brede definitie wordt voorkomen dat mensen uitgesloten worden.”

MADELON EN HAAR HANDICAP

Een van deze mensen met een beperking is Madelon van Rijswijk. Zij werd 21 jaar geleden geboren met een hartafwijking. In haar leven kreeg Madelon meerdere keren te maken met ongelijke behandeling. Haar school deed moeilijk als zij mee wilde op schoolreisjes en ook haar werkgever waar zij stage liep had geen begrip voor de situatie. „Ik liep stage bij een bloembinderij. Omdat ik een slechte conditie heb mocht ik kortere dagen werken, maar ik moest wel net zoveel werk doen als ieder ander. Dat kon ik natuurlijk niet,” vertelt Madelon. „Ze begrepen niet dat ik een aandoening heb terwijl ik er gezond uitzie.” Op school meldde de mentor van Madelon dat zij geen blote truitjes mocht dragen. „Dan confronteerde ik de klas met mijn hartafwijking en dat hadden ze liever niet.” Om dezelfde reden mocht zij van haar school niet praten over haar afwijking. „Terwijl het belangrijk is dat buitenstaanders mensen met een beperking leren begrijpen,” aldus Madelon.

NEDERLAND LOOPT ACHTER

Hoewel Nederland het verdrag in 2007 als een van de eerste landen heeft ondertekend, is het nog

'Ze begrepen niet dat ik een aandoening heb terwijl ik er gezond uitzie'

niet geratificeerd. Dit gebeurt pas nadat in beeld is gebracht welke wetten door het verdrag worden geraakt en of deze wetten veranderd moeten worden. Dan wordt er een invoerings- en goedkeuringswet geschreven. Deze moet door het kabinet en het parlement worden aanvaard.

Door verschillende regeltjes kan het nog wel even duren voordat het verdrag hier van kracht is. En de VN kent helaas geen tijdslimieten. „In Nederland gaat een geratificeerd verdrag boven de nationale wetgeving en burgers kunnen er een beroep op doen. Daarom moet in ons land alle lagere wetgeving in overeenstemming worden gebracht met de tekst uit het Verdrag en duurt het ratificatieproces relatief lang,” legt Annette Dijkstra van het Ministerie voor Volksgezondheid, Welzijn en Sport uit. „Als het lukt om het verdrag in 2010 te ratificeren is dat zeer snel. Dat is dan binnen tien jaar na de onderhandelingen in New York. Vijftien jaar is geen uitzondering bij dit soort ingewikkelde operaties,” aldus Dijkstra.

'KABINET STELT RATIFICATIE UIT'

De CG-Raad is er niet blij mee dat Nederland niet bij de eerste landen met het VN-verdrag hoort. „Het kabinet blijft de ratificatie uitstellen,” zegt Roets. „Dit moet volgens ons nog ruim binnen deze kabinetsperiode afgerond zijn.” In een recente brief schreef staatssecretaris Bussemaker dat 2009 het moment is waarop 'voorstellen voor de Goedkeuringswet' aan de Kamer worden gestuurd. Daarna moet er nog heel wat gebeuren voordat de gehandicapten geholpen zijn.

NEDERLAND ZAL VERANDEREN

De vraag wanneer het verdrag bij ons in werking treedt, zal zeker invloed hebben op de Nederlandse situatie. Al is dit volgens Roets niet zichtbaar voor buitenstaanders. „In hoeverre merk je dat als je er niet op let? Veel mensen weten niet wat de witte ribbellijnen op de stoep betekenen of de ringleiding voor doven in hotels. Mensen merken het niet tenzij ze in hun omgeving met de neus op de feiten worden gedrukt.”

De groep mensen waarvoor het verdrag is bedoeld zullen merken dat dit verdrag op het gebied van gelijke behandeling en toegankelijkheid van de samenleving verder gaat dan de huidige wetgeving. Ons land heeft nu meer een 'zorgtraditie' dan een traditie

van gelijke rechten. Maar na invoering van het verdrag van de VN zal het beleid in Nederland niet langer vrijblijvend zijn. „Gelijkwaardigheid van mensen met een beperking wordt een internationale verplichting en niet langer een kwestie van goede wil,” schrijft de CG-Raad.

'VERDRAG AN SICH DOET NIET VEEL'

De CG-Raad verwacht vooral veranderingen op het gebied van toegankelijkheid van informatie en de fysieke ruimte, onderwijs en gelijke behandeling. Dat wil zeggen dat alle ministeries en beleidsmakers van begin af aan denken aan de effecten voor en belangen van mensen met een beperking.

„Het verdrag an sich doet niet veel,” benadrukt Roets. „Het ministerie moet het verdrag verwerken in wetten en regels. Pas dan kunnen mensen met een beperking rechten afdwingen. Individuen kunnen met klachten naar een commissie stappen. Of dat nou gaat om het aanpassen van hun huis of de aanvraag bij gemeenten voor een lagere stoep.”

'Neem bijvoorbeeld het afsluiten van een uitvaartverzekering. Voor een risicopatiënt als ik is dat bijna onmogelijk'

TE WEINIG BEKEND

Madelon van Rijswijk hoopt dat het verdrag ervoor zorgt dat er meer begrip komt voor mensen met een beperking. „Neem bijvoorbeeld het afsluiten van een uitvaartverzekering. Voor een risicopatiënt als ik is dat bijna onmogelijk. Ook een hypotheek aanvragen wordt voor mij erg lastig. Daar mag wel eens wat aan gedaan worden.”

Om privacy redenen is de naam van Madelon gefingeerd

Detentie: wettelijk gerechtvaardigd vs menswaardigheid

Vreemdelingendetenties, een veel besproken en omstreden onderwerp. De afgelopen jaren is in Nederland op dit gebied veel gebeurd; de Schipholbrand in 2005 waarbij elf gedetineerden om het leven kwamen, in 2006 ging Robert van de Griend undercover op de Rotterdamse detentieboot Bibby Stockholm, vorig jaar blokkeerde de Werkgroep Stop Deportaties het uitzetcentrum Zestienhoven door zich vast te ketenen aan de toegangshekken en dit jaar kwam Amnesty International met een vernietigend rapport over vreemdelingenbewaring in Nederland. Is vreemdelingendetentie in Nederland eigenlijk wel verenigbaar met de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens? Wanneer is vreemdelingenbewaring in een wettelijk kader gerechtvaardigd? En wanneer is detentie menswaardig?

Door Esther van der Hoeven

WETTELIJK GERECHTVAARDIGD

Vreemdelingenbewaring wordt door de Nederlandse overheid gebruikt als een instrument om vreemdelingen te verwijderen, door gedwongen vertrek. Volgens de Vreemdelingenwet 2000 (Vw.) is het uitgangspunt dat een ieder aan wie het niet of niet langer is toegestaan om in Nederland te verblijven, het land daadwerkelijk dient te verlaten. Doet men dat niet, dan kan hem zijn vrijheid worden ontnomen. Maar in artikel 59 Vw. staat nadrukkelijk dat vreemdelingen in bewaring kunnen worden gesteld, indien het belang van de openbare orde of nationale veiligheid deze vrijheids beneming vordert met het oog op uitzetting. Het zicht op uitzetting is dus van groot belang.

Formeel is vreemdelingenbewaring een administratieve maatregel, die slechts zou mogen worden toegepast als met minder ingrijpende middelen hetzelfde doel niet kan worden gehaald (ultima ratio of ultimum remedium beginsel). Als deze wordt toegepast, mag de vreemdeling niet verder in zijn rechten en vrijheden worden belemmerd dan dat door het doel van de maatregel, de uitzetting, gerechtvaardigd is. Dat klinkt nog wat vaag, maar in Nederland is er een richtlijn met voorschriften opgesteld, Vreemdelingenbesluit 2000, om de administratieve maatregel te waarborgen, met als uitgangspunt minimale beperkingen. Hierin staat bijvoorbeeld dat er geen disciplinaire straffen kunnen worden opgelegd, dat vreemdelingen overdag niet worden opgesloten, ze hebben het recht op een ruime telefoon- en bezoek-

regeling, een ruime mate van bewegingsvrijheid, ongecensureerd briefverkeer, zakgeld en rechtsbijstand.

Vreemdelingen in ons land worden niet alleen door de Nederlandse wetgeving beschermd, maar ook door internationaal recht. Zo is er het VN verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten. Het is een wettelijke bescherming van mensenrechten. Hieronder valt bijvoorbeeld de waarborging tegen foltering en onmenselijke behandelingen, wat van toepassing is voor de bescherming van vreemdelingen. Toch groeide er binnen de VN de behoefte aan een apart verdrag over marteling om specifieke punten nader vast te leggen. In 1987 trad dit verdrag in werking, wat voorziet in een Comité tegen Foltering (Committee of the Prevention on Torture). Hierin wordt bij herhaling gesteld dat een vreemdeling die illegaal in een land verblijft 'should not be treated as criminals'. Wanneer het noodzakelijk is een vreemdeling van zijn vrijheid te ontnemen, een 'carceral environment' zoveel mogelijk moet worden vermeden. Immers „a prison is by definition not a suitable place in which to detain someone who is neither convicted nor suspected of a criminal offence,“ aldus het CPT. De detentieboten Kalmar en Stockholm voldeden volgens het CPT dan ook niet aan deze eisen. Zo snel als mogelijk moesten deze twee uitzetcentra gesloten worden. De Stockholm in Rotterdam is sinds half juli 2008 gesloten, maar de Kalmar in Dordrecht blijft voorlopig nog in gebruik.

Nadat het CPT de Nederlandse overheid in 2007 op haar vingers had getikt, kwam Amnesty International dit jaar met een kritisch rapport over de vreemdelingendetentie in Nederland.

De aanleiding voor een onderzoek van Amnesty naar het vreemdelingenbeleid in Nederland, zijn de „toenemende klachten in de afgelopen jaren van vreemdelingen en diens familieleden, advocaten en andere organisaties,” zegt Eduard Nazarski, directeur Amnesty International Nederland. Hij begint de presentatie van dit rapport met de inhoud van de klachten: „Het ging over de duur van vreemdelingenbewaring, over het regime en de manier waarop mensen worden behandeld.” De conclusie van dit rapport luidt dan ook dat het vreemdelingenbeleid heeft geleid tot een verslechtering van de mensenrechten van vreemdelingen en asielzoekers.

Vreemdelingenbewaring is echter niet per definitie een schending van de mensenrechten volgens Amnesty. Zij bekritiseren een aantal punten. De eerste conclusie is dat detentie vanzelfsprekend is geworden „en dat is niet goed,” aldus Nazarski. Detentie moet een uiterst middel zijn, volgens nationaal en internationaal recht. In de eerste plaats moet meer aandacht komen voor minder ingrijpende alternatieven, zoals een periodieke meldplicht, onderbrenging van een betrouwbaar verblijfsadres, borgstelling door een particulier of een organisatie die gedurende het verblijf garant staat. Amnesty oordeelt dat deze opties in Nederland te weinig gebruikt worden.

„Vreemdelingenbewaring duurt te lang, veel te lang,” zegt Nazarski. Volgens het rapport zijn er mensen die al anderhalf jaar vastzitten. Er zou in Nederland een wettelijk maximum moeten komen. Het is een vaste praktijk dat rechtbanken pas na zes maanden detentie het belang van de vreemdeling om te worden vrijgelaten, zwaarder laten wegen dan het belang van de overheid om vrijheidsbeneming te laten voortduren.

Uiteindelijk is de conclusie van het rapport dat de leefomstandigheden in detentie beneden peil zijn. Er is te weinig ruimte voor privacy doordat er zes personen in één cel worden geplaatst, er is geen toegang tot dagelijkse activiteiten en de visite-uurtjes zijn schaars. Fatsoenlijk contact met de bui-

tenwereld is onmogelijk in detentiecentra. „De detentieboten moeten snel worden gesloten,” stelt Eduard Nazarski.

Nog geen maand later volgt er een reactie van de staatssecretaris Nebahat Albayrak op dit rapport. „De Nederlandse overheid acht het van belang dat degelijk onderzoek wordt verricht, en verleent hieraan actief medewerking. Vanzelfsprekend neem ik dit rapport en de aanbevelingen daaruit uiterst serieus.” Dat betekent niet dat zij alle oordelen van Amnesty onderschrijft. „Nederland geeft een invulling aan het ultimatum remedium- beginsel dat volledig in overeenstemming is met internationale normen,” stelt Albayrak. Het beleid gaat er vanuit dat het de eigen verantwoordelijkheid is van de vreemdeling om te vertrekken. Zelfstandig vertrek staat hierbij voorop. Gedwongen vertrek komt pas aan de orde wanneer een vreemdeling niet zelf zijn verantwoordelijkheid neemt. Ten tweede schrijft Albayrak in haar brief, dat de Dienst Justitiele Inrichting momenteel ook ‘ bezig is met een heroriëntatie op de wijze waarop invulling gegeven wordt aan haar opdracht voor wat betreft de bewaring van vreemdelingen.’ Zij wil daarmee de detentiecentra een meer bestuursrechtelijk karakter geven dan dat er nu aan de orde is.

Met betrekking tot de omstandigheden waarin gedetineerden verkeren, zegt Albayrak dat het van belang is ‘dat een gefaseerde afbouw van detentieboten is gestart.’ Zo zal de detentieboot Kalmar in Dordrecht tot 2011 in gebruik worden genomen en zal voor de uitzetcentra in Rotterdam en Schiphol nieuwbouw plaatsvinden.

Albayrak benadrukt in haar reactie op het rapport van Amnesty, dat vreemdelingendetentie een uiterste middel is en blijft: „Het is absoluut noodzakelijk in het kader van een effectief terugkeerbeleid en een effectieve bestrijding van illegaal verblijf.” De Nederlandse overheid overschrijdt in haar beleid geen nationale en internationale rechten.

Professor dr. Anton van Kalmthout, hoogleraar strafrecht en vreemdelingenrecht aan de Universiteit van Tilburg, benadrukt in zijn artikel ‘Van Barbaren tot Illegalen’ nog een andere kant. „Het huidige vreemdelingenbeleid wordt sterk gedomineerd door kil productiedenken. Twee doelstellingen staan daarbij

Gevangenen in luchtkooi Schiphol-Oost

FOTO: JOKE KAVIAAR

Achtergrond

centraal: Beperkingen van de import (zo min mogelijk toelaten) en verhoging van de export (stimulering gedwongen terugkeer en uitzettingen). Het product waar het om gaat noemen wij ook niet meer mensen of medeburgers, maar vreemdelingen en illegalen, bij voorkeur geassocieerd met het adjectief crimineel. Deze zijn vrijwel rechteloos, een speelbal van de beleidsmakers en malafide profiteurs, gepresenteerd als een gevaar voor de samenleving, waarvoor vrijwel niemand in de samenleving meer opkomt."

Ons vreemdelingenbeleid kan dan volgens Albayrak wel overeenstemmen met de nationale- en internationale normen, maar hoe zit het met de Universele Rechten van de Mens? Is de vreemdelingdetentie in Nederland ook menswaardig?

Vreemdelingdetentie kan dus van twee kanten worden bekeken. Robert van de Griend heeft dit als onderzoeksjournalist goed kunnen ondervinden. Hij werkte in 2006 undercover als bewaker op de detentieboot Bibby Stockholm. „Ik ben niet zozeer tegen detentie, het is een systeem om illegalen uit te zetten. Maar waar Amnesty terecht op wijst, is dat dit een allerlaatste redmiddel hoort te zijn. Onder Albayrak gebeurt dat nu, officieel gezien dan. Maar in de praktijk gaat dat nog steeds niet zo. Voor vrouwen en kinderen is er een boel verbeterd, mannen worden nog steeds even snel gedetineerd als voorheen.

De achilleshiel van menswaardigheid zit bij het personeel. De helft van het personeel is in dienst van Justitie, zij zijn professioneel. De andere helft van het personeel wordt ingehuurd bij een beveiligingsbedrijf. Zij worden slechts marginaal opgeleid. Dit personeel heeft geen idee wat zij moeten doen bij brand of een gevecht. Of hoe zij met mensen moeten omgaan die psychische problemen hebben, of ziek zijn. Daar ligt de achilleshiel die de waardigheid van mensen schendt."

Werkgroep Stop Deportatie houdt regelmatig acties tegen vreemdelingdetentie. Zij is er van overtuigd dat deportatie nooit humaan kan zijn. Zo ook Inge Swaal. Nog maar net vrijgelaten na een antidetentie-actie, is zij er nog zekerder van dat vreemdelingenbewaring niet kan. „Ik heb zo'n hekel aan het woord vreemdeling, het zijn mensen, mensen zonder papieren," zegt Inge Swaal. „En mensen die onschuldig zijn mag je gewoon niet opsluiten. Detentie is repressie en repressie is niet humaan." De Werkgroep probeert zo vaak mogelijk in contact te komen met de ex- gedetineerden. „Ik ken niemand die zonder mentale kleerscheuren uit de detentie komt," benadrukt Inge. Zij vindt ook dat er een groot probleem bij het personeel ligt. „Het gaat puur om de beveiliging, ze zijn streng in de regel laag opgeleid. Ze hadden net zo goed kaartjesknipper in de tram van Rotterdam kunnen worden. De communicatie van de beveiliging naar de gedetineerde is slecht, waardoor er wantrouwen in ieder detentiecentra heerst." „Het is nog erger dan in een gevangenis," vervolgt Inge. „Want niemand weet voor hoe lang hij opgesloten zit. Daardoor kun je niet bouwen op een toekomst, er is geen toekomst."

Het vreemdelingenbeleid wordt ook wel het 'hoofdpijnbeleid' genoemd, zegt Robert van de Griend. „Het is de moeilijkste post die er is, maar ik ben er van overtuigd dat Albayrak al het beste voorheeft met de vreemdelingen. Tot zover het mogelijk is, zou zij er het beste van maken, daar ben ik van overtuigd."

Uitzicht op luchtkooi kamp Zeist

FOTO: JOKE KAVIAAR

Bajesboot Dordrecht achter hekken

FOTO: JOKE KAVIAAR

‘HET GAAT ER OM DAT IK MENSEN AAN HET DENKEN ZET’

„Geen nieuwe raketten, geen oorlog maar vrede! Weg met de NAVO en het Warschaupact!’ was een van de leuzen waarmee ik demonstreerde in de jaren tachtig. Veel mensen begrepen die leus niet. Hoezo was ik tegen de NAVO én het Warschaupact? Je kunt toch niet tegen allebei zijn? Maar het gaat mij om mensenrechten, sociale rechtvaardigheden voor alle kanten. Het één kan wel beter dan het ander zijn, maar als het niet in overeenstemming is met mensenrechten, ben ik er alsnog tegen.”

Door Iris Klapwijk

„In de jaren tachtig begon ik met demonstreren, ik was lid van de LOSON, een linkse Surinaamse beweging die het opnam voor de rechten van Surinamers en allochtonen. Voor mij was toen ook al het hoofdthema mensenrechten, die zijn voor iedereen, niet persé alleen allochtonen en Surinamers. Ik heb in verschillende demonstraties meegelopen en schreef veel brieven naar regeringen die de rechten van de mens schenden, om druk uit te oefenen. Ook ben ik in die tijd lid geworden van Amnesty International en schreef ik via hen brieven naar gevangenen.

Tegenwoordig loop ik niet meer zo vaak mee in demonstraties, er zijn er ook veel minder. De laatste demonstratie was die tegen Palestina. In de media is die demonstratie onterecht neergezet als anti-semitisch. Er waren een paar dubieuze spandoeken bij, maar het was juist een goede demonstratie, helemaal niet anti-semitisch.

Vorig jaar ben ik opgepakt, samen met de werkgroep Stop Deportaties herdachten we de brand in het detentiecentrum Schiphol-Oost. Ik was daar aanwezig als perswoordvoester en een aantal mensen hadden zich vastgeketend aan twee hekken. Een doorgang hadden we vrijgelaten, in geval van calamiteiten zouden hulpverleners erlangs kunnen. We zijn één keer gesommeerd om weg te gaan, en vrijwel direct daarna allemaal in de handboeien geslagen en opgepakt. Omdat we de brandveiligheid in gevaar brach-

ten notabene, terwijl we juist de brand herdachten! De rechtszaak is geweest en ik ben veroordeeld tot twee weken voorwaardelijke hechtenis, maar ik ben in hoger beroep gegaan. Wat daaruit gaat komen, weet ik nog niet.

Brieven schrijven doe ik nog steeds, maar ik schrijf vooral artikelen. Die stuur ik dan op naar kranten, of ik publiceer ze op websites. Zo'n vijf á zes uur per dag ben ik bezig met zoeken naar informatie, reacties achterlaten op forums en het schrijven van de artikelen. Soms vertaal ik mijn artikelen en stuur ik die op naar buitenlandse kranten. Een keer werd mijn brief 'letter of the week' bij The Independent. Dat vind ik wel leuk, maar het gaat me er vooral om dat mensen het lezen, dat ik ze aan het denken zet. Ik probeer mijn artikelen zoveel mogelijk te onderbouwen zodat het niet zozeer mijn mening is, maar dat ik het beargumenteer vanuit het menselijk recht.

Op dit moment schrijf ik vooral over de situatie in het Midden-Oosten, het uitzettingsbeleid in Nederland en de anti-terreurwetgeving. Als ik naar de toekomst kijk, denk ik dat er nog heel veel te doen is. Ik zie vooral een verslechtering na elf september, vooral door de terreurwetgeving. Steeds meer rechten worden afgepakt en dat vind ik wel een beetje eng.”

Astrid Essed (57) is mensenrechtenactiviste en bestuurslid in de Liga voor de Rechten van de Mens

Acht jaar in een Iraanse gevangenis

„Ik was veertien en activist,” zo begint het vluchtverhaal van Mitra en Fery uit Iran. In 1998 kwamen zij samen naar Nederland na meerdere malen gevangen gezet en gemarteld te zijn.

Door Fleur Kuijf

Zwaaiend komt Mitra aangerend om de voordeur te openen. Ze is een kleine, en magere Iraanse vrouw van middelbare leeftijd. Haar grote bruine ogen stralen en ze heeft een vrolijke glimlach op haar gezicht. Ze opent de deur en in de huiskamer zit Fery, Mitra's man. Ook hij komt uit Iran.

„Iran is een heel mooi land,” vertelt Fery. „Met heel veel bergen waar we in het weekend vaak gingen wandelen.

Maar er was een groot verschil tussen rijk en arm. Alles ging naar de Sjah en zijn familie, het werd niet eerlijk verdeeld.”

Fery en Mitra waren nog heel jong toen ze activist werden. „Als je jong bent, ben je niet bang. Socialisme was toen heel mooi voor jongeren: rechtvaardigheid en geen armoede.” Mitra vult hem aan: „Na de Islamitische Revolutie wilden veel mensen een betere wereld en kozen voor het socialisme. Maar socialisme en alles wat tegen het regime was, mocht niet.

Op mijn zeventiende werd ik voor het eerst opgepakt door de Pasdaran in Iran.”

„De Pasdaran is een revolutionaire garde of een soort geheime dienst van de regering,” legt Fery uit. „Je zou het kunnen vergelijken met de SS in Duitsland.” Fery werd van de straat geplukt en door een speciale auto van de geheime dienst naar een gevangenis gebracht.

„Ze gaan met je naar een kelder,” vertelt Fery door. „Daar was het heel donker, ik was geblinddoekt en geboeid.” Hij verbleef een week in de martelkelder en werd in elkaar geslagen, maar hij bleef volhouden dat hij van niets wist: „Het zijn echt stoere mannen, met van die laarzen met stalen neuzen waarmee ze in je ribben schoppen. Ik was geen sterke jongen en heb altijd veel last van allergieën gehad,” aldus Fery. Ook nu nog een kleine en dunne man, zittend op de stoel in de huiskamer een beetje lachend om z'n eigen uitspraak. „Na vijf minuten was ik buiten bewustzijn en dan moesten ze me eerst weer iets opknappen zodat ik daarna weer gemarteld kon worden,” vertelt hij.

Na een week in de kelder werd Fery naar boven gebracht, naar een kamer van dertig vierkante meter waar veertig a vijftig mensen in verbleven: „Je kon niet zitten, niet slapen en niet echt bewegen. Om de beurt mocht iemand zitten. In sommige kamers was zelfs water gegooid zodat je niet kon slapen.” Zes maanden later mocht Fery gaan. De geheime dienst had twijfels gekregen of hij wel politiek actief was.

Mitra moest de eerste keer acht jaar in de gevangenis blijven. „Ik was gewoon op straat voor een afspraak,” vertelt Mitra. „Toen zag ik politie. Ik werd geblinddoekt en meteen naar de gevangenis gebracht. Onder mijn blinddoek door zag ik allemaal mensen

met bloed." Mitra werd naar de kelder gebracht en gemarteld en verkracht: „Ik moest op een soort bank in de martelkamer liggen, mijn handen en voeten waren vastgebonden. Ik kreeg iets scherp onder mijn voeten gebonden. Vervolgens werd ik onder mijn voeten geslagen." Ook aan haar werden vragen gesteld, maar ze weigerde om informatie te geven."

Volgens Mitra zijn er twee onderscheidingen te maken in het doel van de marteling. Enerzijds marteling om informatie te verkrijgen (over andere activisten) en anderzijds marteling om de gevangenen te bekeren tot de islam. Fery voegt toe: „De enige taal die de mensen van de geheime dienst spraken, was marteling."

Ineens staat Mitra op en ze vraagt: „Nog een kopje koffie? Thee? Hier neem wat fruit. Ik heb ook nog snoepjes, of hier koekjes." Mitra en Fery missen, naast de bergen, de Iraanse gastvrijheid. „Straks kunnen we ook nog soep eten," vervolgt ze.

Toen Fery vrijkwam na zes maanden moest hij volgens de dienstplicht van het land in het leger: „Ik zei dat ik studeerde en dus niet in dienst kon." Daarna is Fery gevlucht, maar na drie dagen werd hij weer opgepakt. „Een vriend kon niet tegen marteling," vertelt hij droog. Dan begint Fery een beetje te lachen en hij zegt: „Ze waren heel boos. Dat kleine mannetje heeft ons bedrogen." Hij moest opnieuw de gevangenis in, om pas zes jaar later door protest vanuit het buitenland vrij te komen.

„In Iran is bergbeklimmen een populaire sport. Toen ik een keer in het weekend ging wandelen, leerde ik de broer van Mitra ken-

nen. Hij vertelde dat Mitra in de gevangenis zat en hijzelf ging vluchten omdat er geruchten gingen dat de regering opnieuw arrestaties zou verrichten." Fery moest zich na zijn vrijlating iedere week melden om te vertellen wat hij gedaan had en met wie hij had gesproken. „Dit is geen leven, dacht ik toen, en besloot om te gaan vluchten."

Mitra was intussen vrijgekomen, ook met de voorwaarde dat ze zich wekelijks bij het bureau van de geheime dienst zou melden. „Ik merkte dat Mitra ook wilde vluchten," vertelt Fery. Terwijl ze bezig waren met het regelen van paspoorten bij smokkelaars, gebeurde het onverhoopte: Mitra werd opnieuw opgepakt.

„Ik zat zeven maanden in de isoleercel," vervolgt ze het verhaal. „De isoleercel was heel erg. Je wist niet wanneer het dag en wanneer het nacht was. Je zit in een kamertje van twee vierkante meter en je kan niets horen en niets zien. Behalve de geluiden van andere gevangenen die gemarteld worden." In Iran is de tweede arrestatie gelijk aan de doodstraf. Mitra gaat verder: „De tweede keer is altijd erger dan de eerste keer. Ik dacht: ik ben nog liever dood dan dat ik in deze situatie moet leven."

Wonderbaarlijk genoeg kwam Mitra na zeven maanden weer vrij. Wederom met een voorwaarde: als ze zich niet zou melden dan kreeg ze de doodstraf. Ondanks het gevaar durven ze het aan om te vluchten. Via Frankrijk komen ze terecht in Nederland. Fery: „Je moet echt geluk hebben. Anders moest je vluchten via Turkije en dat is heel gevaarlijk. Dan kun je ook opgepakt worden en Turkije ruilt je met de Iraanse geheime

dienst."

In Nederland was het heel moeilijk," vertelt Mitra. „Toen waren de regels nog anders en was het juist lastig als je een paspoort had."

Ze had twee gesprekken bij de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND). Mitra: „De eerste ging voornamelijk over mijn reisroute. De IND wilde precies weten hoe we waren gekomen. Het tweede verhaal ging over mijzelf. Maar ze ontweken de feiten van wat er precies was gebeurd en over de marteling." Mitra: „Als het vluchtmotief niet meteen wordt verteld is je kans om te mogen blijven verkeken. Maar je vertelt natuurlijk niet graag je verhaal aan vreemden. Daarnaast waren we bang, want we hadden gehoord dat er spionnen van de regering soms als tolk werkten. Je vertrouwt niemand." Uiteindelijk mochten ze blijven, in eerste instantie door de emotionele toestand van Mitra. Later kregen ze de status van politieke vluchteling.

‘Ik was nog liever dood dan dat ik in die situatie moest leven’

Mitra en Fery wonen nu al tien jaar in Nederland. Ze hebben een gezellig huisje in het midden van Nederland. „De soep is klaar," zegt Mitra ineens. De Iraanse soep met pruimen vult de kamer met een bijzondere geur. „Wat ik het meeste mis aan Iran?" zegt Fery, de vraag herhalend terwijl hij aan tafel schuift. „De bergen en natuurlijk familie en vrienden." Mitra vervolgt: „Maar we kunnen nooit meer terug, het is te gevaarlijk."

Om privacy redenen zijn de namen van Mitra en Fery gefingeerd

Eleanor's Wraak

In oktober 2005 vond aan de Universiteit van Maastricht een gedenkwaardige ontmoeting plaats. De kleinzonen van Roosevelt, Churchill en Stalin deden de Yalta conferentie van hun grootvaders nog eens over. Van 4 tot 11 februari 1945 kwamen president Franklin D. Roosevelt, premier Winston Churchill en premier Joseph Stalin bijeen op Yalta om ontwikkelingen na de Tweede Wereldoorlog te bespreken.

Door Cees Hamelink

Voorzitter Liga voor de Rechten van de Mens

In de discussie die ik met de kleinzonen mocht voeren heb ik de vraag gesteld of de uitkomst van Yalta anders zou zijn geweest als niet hun grootvaders maar hun grootmoeders hadden onderhandeld. Roosevelt was daar heel duidelijk over. Hij vertelde dat zijn grootmoeder Eleanor graag mee had willen gaan naar Yalta maar de president wilde dat niet omdat "jij in staat bent in je eentje de hele wereldgeschiedenis te sturen". Ik heb daar later bij bedacht dat Eleanor zich na die gemiste kans de koers van de wereld te beïnvloeden

'Alles in de Verklaring draait eigenlijk om het begrip 'menselijke waardigheid'

heeft gestort op haar ambitie voor de VN een Universele Verklaring van de Rechten van de Mens te ontwerpen en realiseren.

Het is inderdaad grotendeels aan haar inzet en doorzettingsvermogen –ook tegen haar eigen regering –te danken dat de UVRM tot stand kwam.

Bij de zestigste verjaardag van de Verklaring zouden we moeten stilstaan bij wat we eigenlijk aan Eleanor Roosevelt verschuldigd zijn. Dat lijkt mij niet minder te zijn dan voor iedereen en overal de kernwaarden van de Verklaring te beschermen en te bevorderen.

Alles in de Verklaring draait eigenlijk om het begrip 'menselijke waardigheid'. Het is echter moeilijk vast te stellen wat dat begrip precies betekent. Mijn voorkeur gaat er naar uit menselijke waardigheid te operationaliseren met behulp van het begrip vernedering. Daar kan iedereen zich wel een voorstelling van maken en veel mensen hebben vernedering in enigerlei vorm in hun leven ervaren. Respect voor de menselijke waardigheid betekent dat wij elkaar niet vernederen.

Het PvdA kamerlid Hans Spekman sloeg –in zijn grote sociale bewogenheid –de plank vreselijk mis toen hij in een interview met Vrij Nederland (18 Oktober j.L.) suggereerde de Marokkanen die niet willen deugen voor de ogen van hun eigen mensen te vernederen.

Hij stelde eigenlijk daarmee voor de kern van de UVRM te ondermijnen en waarschijnlijk heeft hij niet bedacht dat vernedering een belangrijk oorzaak is van veel agressie en geweld in de wereld.

Vernederen betekent dat mensen hun eer en betekenis wordt ontnomen. Vooral wanneer dit verlies collectief wordt ervaren kan gewelddadige actie gezien worden als een mogelijkheid om de eer te herstellen. Zeker bij jonge mensen die uit een "eercultuur" komen is dit risico heel groot.

Welke menselijke handelingen kunnen wij als vernederend definiëren? Vernederende handelingen zijn handelingen die er op gericht zijn anderen hun persoonlijke identiteit af te nemen, hen te reduceren tot getallen, gevallen en dossiers en hen niet te behandelen als individu maar als lid van een groep.

Vernederen betekent ook anderen dwingen tot nederig gedrag, tot de rol van de mindere, en duidelijk maken dat zij er niet bijhoren, een trede lager staan en dat zij geen zelfstandig handelend vermogen hebben. Het is ook vernederend anderen dusdanig angst aanjagen dat zij niet langer zichzelf zijn, de controle over het eigen gedrag verliezen (zichzelf bevuilen uit angst) of de eigen waardigheid wegcijferen in kruiperig gedrag. Vernederen is anderen brengen tot een extreme vorm van afhankelijkheid, hen op de knieën dwingen om zegen, goedkeuring, of vergiffenis af te smeken. Mensen kunnen elkaar in het dagelijks leven uiteraard vernederend behandelen. Dat is onaanvaardbaar en moet vermeden worden, maar het grotere probleem schuilt waarschijnlijk in de vernederende handelingen die een organisch deel zijn van maatschappelijke instellingen;

Veel moderne, publieke instellingen zijn bureaucratische organisaties die door hun mechanistische, onpersoonlijke manier van functioneren veel ruimte laten aan vernederende handelingen van hun functionarissen. Deze zien hun klanten vaak als nummers, gevallen of als dossiers. Het is belangrijk hierbij na te gaan waar de verantwoordelijkheid voor dergelijke handelingen ligt. Uit sociaal-psychologische onderzoek (van onder meer Philip Zimbardo van het bekende Stanford Prison Experiment in 1971) weten we dat niet zozeer de individuele eigenschappen van mensen hen tot boosaardig handelen brengen maar vooral de situaties waarin mensen leven en werken. Zimbardo zegt over de vernederende handelingen die de bewakers in de Abu Ghraib gevangenis uitvoerden (in een interview met Elsevier,

16 december 2006) 'in de situatie waarin de bewakers moesten werken was dit wangedrag vrijwel onvermijdelijk'. De institutionele verantwoordelijkheid werd echter niet door de politiek verantwoordelijken genomen, maar werd doorgeschoven naar de individuele bewakers. Dit is des te kwalijker omdat er inmiddels voldoende bewijs is dat de omstandigheden in de gevangenis met opzet waren geschapen. In de AbuGhraib situatie was duidelijk sprake van institutionele verantwoordelijkheid voor vernederende handelingen door individuele functionarissen.

Instellingen scheppen voorwaarden voor het handelen van hun functionarissen. Deze voorwaarden kunnen vernederend handelen bevorderen of juist vermijden. Juist in extreme maatschappelijke situaties, –zoals het opsluiten van misdadigers geldt de vraag of de betrokken instellingen dit kunnen doen zonder vernederend handelen.

Elk detentie regime houdt een verlies aan persoonlijke levenssfeer en individuele autonomie in. Dit zal in combinatie met de uitsluiting van het maatschappelijk leven veelal als vernederend worden ervaren. Daarmee is het institutionele handelen nog niet noodzakelijkerwijs vernederend. Het maakt een enorm verschil of het regime gericht is op bestraffing of op bestraffing plus vernedering. Dit laatste kan bijvoorbeeld het geval zijn als de bewakers niet alles doen om onderling vernederende handelingen tussen gevangenen, zoals verkrachtingen te voorkomen. De instelling draagt namelijk ook verantwoordelijkheid voor het onderlinge gedrag tussen gevangenen.

Het is onvermijdelijk dat in het maatschappelijk verkeer handelingen worden uitgevoerd tegen de wil van mensen, bijvoorbeeld bij arrestaties, detentie of veiligheidscontroles op luchthavens. In deze situaties hebben de handelende personen echter steeds de keus de ander al of niet vernederend te behandelen. Instellingen hebben de verantwoordelijkheid de condities te scheppen waaronder vernederend handelen vermeden wordt.

De Liga voor de Rechten van de Mens zal zich met energie blijven inzetten voor een samenleving waarin mensen elkaar niet vernederen, noch persoonlijk noch institutioneel. Dat is lastige uitdaging. Maar met minder kunnen we Eleanor Roosevelt niet bedanken!

**'Het maakt een enorm verschil
of het regime gericht is op
bestrafing of op bestraffing
plus vernedering'**

Eleanor Roosevelt

Chafik Gadir zet zich in voor de rechten van allochtone homoseksuelen

Door Eva Bogerd

De eerste twee artikelen van de Universele Verklaring voor de Rechten van de Mens (UVRM) zijn misschien wel de meest fundamentele rechten die een mens heeft en misschien ook wel de meest vanzelfsprekende. Ze behoeven dan ook niet veel uitleg; ieder mens is gelijk en niemand mag gediscrimineerd worden. Op geen enkele uitzondering na.

Toch zien sommige islamitische overheden 'seksuele geaardheid' als een uitzondering op die regel. Homoseksualiteit is nog steeds taboe in veel Arabische landen. Zo ook in het noorden van Afrika. In Marokko is homoseksualiteit in het openbaar nog altijd strafbaar en wie homoseksuele gevoelens heeft is gedwongen een dubbelleven te leiden.

Voor homoseksuele jongens van Noord-Afrikaanse afkomst stichtte Chafik Gadir twee jaar geleden de stichting 'Nafar' op. „Nafar was vroeger een geuzennaam in het noorden van Afrika. Het betekent identiteitsloos.” Zo voelt het ook voor homoseksuele jongens hier in Nederland, ze worstelen met hun identiteit en met hun seksuele geaardheid. Dat is dan ook precies waarom Chafik de stichting heeft opgericht. „Ik zet me al jaren in als homoactivist en ik zag dat veel Marokkaanse homoseksuelen het moeilijk hebben hier in Nederland. Wij verlenen zelf geen hulp, maar verwijzen de jongens door naar goede hulpverlening. We hebben maatschappelijk werkers, vrijwilligers en psychologen die zich hiervoor inzetten.”

Het grootste probleem voor allochtone homoseksuelen is de 'coming out'. „Wat we hier in Nederland veel tegenkomen is 'uit de kast, uit het huis'. Daar beginnen de problemen. Daar wil niemand iets mee te maken hebben.” In Marokko heerst voor homoseksualiteit een gedoogbeleid. Het bestaat wel, maar niemand praat erover. Toen Chafik zo'n vijftien jaar geleden naar Nederland vertrok, kwam hij in de omgekeerde wereld terecht. „Toen ik hier naar

toe kwam, wist ik niet dat twee mannen gewoon bij elkaar konden wonen. Ik kwam eens bij twee mannen, die gewoon samen de afwas stonden te doen en ik vroeg hen hoelang ze al bij elkaar waren. Al twintig jaar”, antwoordden ze. Dat was eigenlijk de eerste keer dat ik dacht: ik mag ook gewoon mezelf zijn.”

In Marokko staat op homoseksualiteit in het openbaar nog steeds een celstraf. „Dat zou ik graag veranderd willen zien. Dat kan niet

'Uit de kast betekent nog te vaak uit het huis'

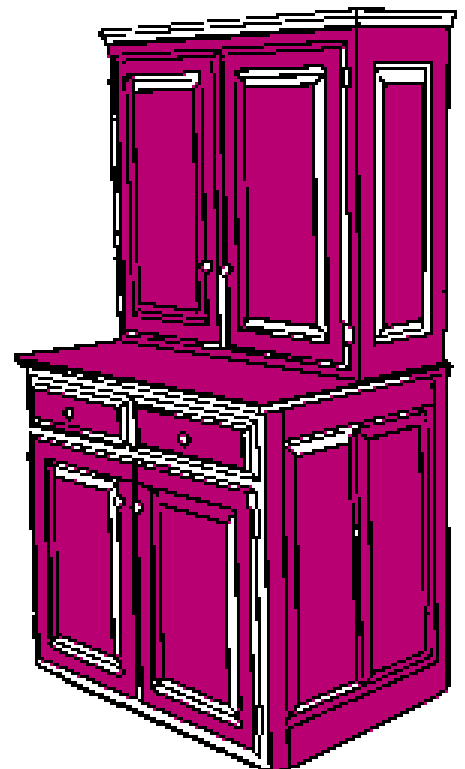
één, twee, drie, dat is hier in Nederland ook niet gebeurd. Vanuit Nafar wil ik bewijzen dat homoseksualiteit aangeboren is en dat je, je zoon niet zo-

maar kunt afstoten. Het liefste zeg ik tegen de jongens: als je uit de kast komt, dan is dat wel een hele opluchting. Hier in Nederland hebben we geleerd dat het individu bepaalt over zichzelf, maar bij die cultuur is het gewoon de groep die bepaalt”

Volgens Chafik is samenwerking met mensenrechtenorganisaties de sleutel naar homo-emancipatie. Toch gaat dit niet heel gemakkelijk. „Ik doe heel veel projecten met heel weinig geld. Sommige organisaties zien dit als een bedreiging. Als we ons doel willen bereiken moeten we echt gaan zitten en samenwerken met elkaar, niet concurreren. Daar ga ik me mee bezig houden de rest van het jaar.” Chafik hoopt vooral op de hulp van Amnesty International. „Als we een soort convenant met Amnesty kunnen aangaan, kunnen we allochtone homoseksuele jongens een beetje blij maken. Dan kunnen we tegen hun zeggen: Hé er is iemand die voor je rechten opkomt en Amnesty zal jou niet zomaar laten vallen.”

ARTIKEL 1
alle mensen worden vrij en gelijk in waardigheid en rechten geboren. zij zijn begiftigd met verstand en geweten, en behoren zich jegens elkander in een geest van broederschap te gedragen.

ARTIKEL 2
Een ieder heeft aanspraak op alle rechten en vrijheden, in deze Verklaring opgesomd, zonder enig onderscheid van welke aard ook, zoals ras, kleur, geslacht, taal, godsdienst, politieke of andere overtuiging, nationale of maatschappelijke afkomst, eigendom, geboorte of andere status.

Mensenrechten zijn overal

Jamil Chade is een Braziliaanse correspondent van een van de grootste kranten van Brazilië, de O'Estado de Sao Paulo. Sinds acht jaar woont hij in Genève en hij doet verslag over alles wat interessant is voor zijn Braziliaanse krant. Hij is persoonlijk vooral geïnteresseerd in mensenrechten en zit dan dus ook goed op zijn plek in Genève. De stad waar het grootste deel van de VN-mensenrechtenorganen gevestigd is.

Door Steven Munzebrock

U WOONT AL ACHT JAAR IN GENÈVE. WAT WAS UW MOTIVATIE OM NAAR GENÈVE TE GAAN EN ER TE BLIJVEN?

„De hoofdreden was uiteraard dat ze bij de krant een correspondent in Genève wilden. Dit heb ik toen gedaan en ik zit er nu nog steeds. Niet alleen omdat ik Genève een fijne stad vind, maar ook omdat je vanuit deze stad erg veel kan bereiken. Je hebt toegang tot zoveel verschillende VN-organen. Er speelt zich hier zoveel af wat te maken heeft met mensenrechten. Hier wordt over zaken beslist, wat vervolgens invloed kan hebben op mensen over de gehele wereld.”

HOE BELANGRIJK VINDT U - ZOWEL PERSOONLIJK ALS BEROEPSMATIG - MENSENRECHTEN?

„Er is bijna geen onderwerp dat niet over mensenrechten gaat. Ieder onderwerp waar je in de krant over schrijft of over leest heeft op een directe of indirecte manier wel iets met mensenrechten te maken. Zelfs financieel nieuws heeft indirect met mensenrechten te maken. Denk aan de omzetcijfers van een of ander groot kledingbedrijf. Stel dat ze deze kleding laten maken in een arm land, waardoor de arbeidskosten laag blijven, maar zijn de arbeidsomstandigheden dan ook wel goed? Of bijvoorbeeld de financiële crisis van nu, de kranten staan er vol van, maar er wordt niet of nauwelijks geschreven over het humane aspect. Wat te denken van al die mensen die hun huis of hele vermogen kwijtraken hierdoor? Ik probeer bij ieder artikel dat ik schrijf dit in mijn achterhoofd te houden; mensenrechten zijn overal.”

‘Ik probeer bij ieder artikel dat ik schrijf dit in mijn achterhoofd te houden; mensenrechten zijn overal’

IS ER EEN GROOT PRIORITEITSVERSCHIL TUSSEN MENSENRECHTEN IN BRAZILIË EN EUROPA?

„Er is een heel erg groot verschil hiertussen. In Brazilië staan de mensenrechten in een heel ander daglicht. Daar is het niet heel normaal dat je iedere dag een bord met eten krijgt of dat je naar school kan. In Brazilië zijn de primaire levensbehoeftes niet vanzelfsprekend. Hierdoor wordt het dan ook vaak moeilijk om mensen te bereiken over zaken als milieu, ook al is dit in hun eigen belang. Het is lastig iemand te overtuigen dat het milieu erg belangrijk voor ze is, als ze geen eten hebben. Het komt er dus op neer dat mensenrechten in Brazilië heel anders beschreven worden. In de Braziliaanse pers is iedere dag wel wat te vinden over onderwerpen die met mensenrechten te maken hebben. Het gaat dan alleen eerder over het recht om naar school te gaan, makkelijkere toegang tot medische zorg en over het geweld waar Brazilianen dagelijks mee te maken hebben. De mensenrechten-norm is duidelijk anders dan die in Europa.”

LEVEREN DE VN EEN GROTE BIJDRAGE AAN DE VERBETERING VAN MENSENRECHTEN IN BRAZILIË EN DE REST VAN DE WERELD?

„De elite bestuurt de regering in Brazilië, het is algemeen bekend dat het een erg corrupt land is. Als de regering bijvoorbeeld iets aan de mensenrechten wil verbeteren, gaat dit vaak ten koste van de zaken van de elite. Zij zal er dan alles aan doen om deze ontwikkelingen tegen te houden. Mensenrechten ontwikkeling gaat daarom erg langzaam in Brazilië. De VN helpen natuurlijk wel mee, zij schrijven rapporten over verschillende situaties die niet kloppen in een land, dus ook over Brazilië en maken deze dan openbaar. Het beschaamt regeringen als er openheid komt over negatieve zaken. Dat is alles wat de VN kunnen doen. Ze hebben namelijk geen tanden. Ze kunnen uiteraard wel sancties opleggen aan een land, maar dat is ook niet altijd goed. Vaak wordt een land door sancties geïsoleerd van de rest van de wereld, met als gevolg dat dit weer slecht is voor de inwoners van het betreffende land.”

U KLINKT SCEPTISCH?

„Sceptisch ben ik zeker, er wordt veel over mensenrechten gepraat maar het gaat dan ook altijd over politiek. Mensenrechten en politiek zijn onlosmakelijk verbonden. De VN kunnen eigenlijk alleen maar rapporten schrijven en dan hopen dat een land of regering zich hierin voelt aangetast en er iets aan wil gaan doen. Maar een land als China of de VS, daar hebben de VN zo goed als geen invloed op. Deze landen zijn politiek gewoon te machtig. Sancties tegen dit soort landen zijn niet verstandig omdat ze teveel macht hebben. ‘Don’t make a big dog violent because it will bite you.’”

DENKT U DAT DE MENSENRECHTEN IN DE TOEKOMST VEEL ZULLEN VERBETEREN?

„Vast en zeker, maar het zal een lastig proces zijn. De Universele Verklaring zoals zestig jaar geleden opgesteld, dat zouden de VN nu nooit meer doen. Er zijn teveel verschillen tussen landen en culturen om een zo’n verklaring voor iedereen te laten gelden. Denk bijvoorbeeld aan de homorechten. Volgens de verklaring moet je seksuele voorkeur geen verschil maken bij het vinden van een baan. Dit recht wordt door moslimlanden en het Vaticaan al verworpen. Wat voor ons een recht is, is voor hun een misdaad, die je in sommige gevallen zelfs met de dood moet bekopen. Het is simpelweg onmogelijk om een verklaring te maken waar ieder land, iedere cultuur en iedere bevolkingsgroep het volledig mee eens is.”

‘Het is simpelweg onmogelijk om een verklaring te maken waar ieder land, cultuur en bevolkingsgroep het volledig mee eens is’

[Y]OUR RIGHTS COLOFON

Aan deze eenmalige uitgave van [Y]our Rights werkten mee:

HOOFDREDACTIE

Branda Hilhorst
Eva Bogerd

ADJUNCT

Reinout Schreuders

EINDREDACTIE

Sjors Rodenburg
Laura Peels
Eva Bahlman
Lilian van Ooijen

VORMGEVING

Fleur Kuijf
Esther van der Hoeven
Iris Klapwijk
Steven Munzebrock
Richard Avontuur

REDACTIE EN PRODUCTIE

Dieuwke de Mooij
Charlotte van Keulen
Myrna Lemmen
Chantal Rooijendijk
Elke Willemsen
Timon van Doveren

MET DANK AAN:

Ruth Hopkins
Ruud Hoff

Cees Hamelink
Arnold Karskens
Linda Polman

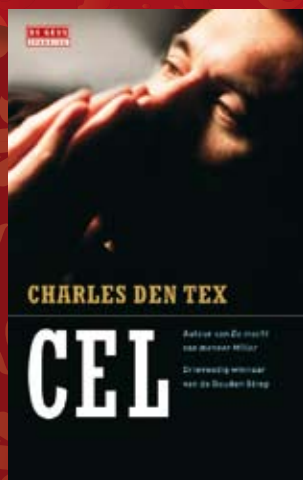
Dick Scherpenzeel Stichting

„De Dick Scherpenzeel Stichting zet zich in voor meer en betere berichtgeving over ontwikkelingsvraagstukken en niet-westerse landen. De stichting reikt jaarlijks prijzen uit aan journalisten. Daarnaast stelt de stichting jaarlijks een top tien vergeten verhalen op, verhalen die niet werden opgepikt door de reguliere media. Aan de hand van die top tien zwengelt de stichting discussie aan over tendenzen in journalistieke onderwerpen. Check www.het-vergetenverhaal.nl en lees alles over het vergeten verhalen kunnen blijven en hoe beter vergeten verhalen creatiever zoeken op internet? Tot slot levert de stichting een bijdrage aan het onderwijs aan studenten journalistiek.„

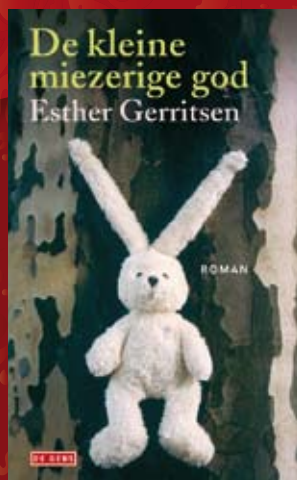
DE MOOISTE BOEKEN, DE BESTE CADEAUS VOOR DECEMBER TOPTITELS NU TIJDELIJK IN PRIJS VERLAAGD!

WINNAAR GOUDEN STROP 2006

WINNAAR GOUDEN STROP 2008

was € 24,90
nu € 21,90*

WINNAAR NOBELPRIJS 2008

€ 24,90
vanaf 22 nov.
€ 19,90

€ 22,50
vanaf 26 nov.
€ 19,90

was € 22,50
nu € 19,90

was € 18,00
nu € 15,00*

WINNAAR NOBELPRIJS 2008

270.000
exemplaren

was € 24,90
nu € 19,90

was € 19,50
nu € 15,00

WINNAAR ANTON WACHTERPRIJS 2008

Kader Abdolah
De boodschapper
een vertaling

*MET DE VOORDEELBON OP WWW.DEGEUS.NL

ALLE BOEKEN VAN DE GEUS ZIJN NU OOK TE KOOP OP **DE GEUS** www.degeus.nl